Seçme Şiirler

Oktay Rifat

Anladım ki hürriyet aşkı barış aşkı
Yaşama sevincinden ayrı değil

ADAM

ADAM YAYINLARI
©
Anadolu Yayıncılık A.Ş.

Birinci Basım : Eylül 1997

Kapak Tasarımı : Mehmet Ulusel
Kapak Fotoğrafı : Lütfi Özkök

97.34.Y.0016.630
ISBN 975.418.442.9

Derleyen : Memet Fuat

Oktay Rifat

Seçme Şiirler

ADAM

HAYRANLIK

Ne güzel enseyi geçmemesi saçların
Alnımızda bitmesi
Tane tane olması kirpiklerin
Tel tel olması kaşların
Ne güzel insan yüzü
Elmacık kemiği ve on parmak
Ya dünyamız bütün bu mevsimler
Bulutlar telli kavak

Ya İstanbul

EKMEK VE YILDIZLAR

Ekmek dizimde
Yıldızlar uzakta tâ uzakta
Ekmek yiyorum yıldızlara bakarak
Öyle dalmışım ki sormayın
Bazen şaşırıp ekmek yerine
Yıldız yiyorum

MANZARA

Küçük bir lavanta çiçeği
Sarışın arı
Ve alabildiğine gelincik
Düşünmeden sevdiğimiz bu anda
Birdenbire başlayan gökyüzü

VAZİFE

Rengi üzümden kara
Beli iğneden ince
Bu yükle çıkılır mı
Yokuşlardan karınca

Nedir bu dünya hali
Nedir bu bozuk düzen
Dün çıktı yumurtadan
Bugün sevdalı kumru

Kaşla göz arasında
Şahin kapar kırlangıcı
Ceylan kanına girer
Su başında canavar

Bütün yük benim üstümde
Düşünmek lazım hepsini ayrı ayrı
Dünyasından habersiz
Dünyaya gelen yavru

Güneşin şarktan doğmasını sağlamalı
Şaşırmaya gelmez
Sonra bana düşer tasası
Çocuğu soksa arı

Ayağı kanasa tilkinin
Bir hal olsa kuzuya
Oktay şu kurdun kuşun
Sana lazım mı derdi

ŞEHİTLİK

I

Ben bir bahriye neferiyim
Gözlerimi balıklar yedi
Görmek ve ağlamak bitti benim için
Uzun boylu adamdım sağlığımda
İnanmazsanız elbiselerime bakın

Biri diyor ki ben de askerim
Ne farkım var öteki ölülerden
Eskiden evlerde otururduk
Dışında kaldık bütün kapıların
Şimdi duvardan geçiyoruz

Biri de diyor ki
Uzunluğuna kollarımın hatırası
Hâlâ başım ağrıyor

Yalan hepsi bunların inanmayın
Biz yokuz diyor bir başkası

ŞEHİTLİK

II

Akraba ölülerin kılığında geliyorlar
Kolayca girmek için odama
Bir bakıyorum amcam kardeşim
Bir bakıyorum Polonyalı bir gedikli çavuşu
Hemen de konuşuyor

Bir kızım vardı beş yaşında
Ölmüş şimdi beraberiz

İçi sıkılıyor burada
Ellerini Varşova'da unutmuş
Çember çeviremiyor

Ve bir ses
Ne patates çapalamak
Ne taş kırmak
Ne de yük taşımak pazara
Burada rahatım iyidir

Biri de karısını merak etmiş
Evden haber soruyor bana

Üstümden kaputumu aldılar
Öldüğüm zaman
Üşüyorum
Önümüz de kış

Sonra bir ağızdan konuşuyorlar

ŞEHİTLİK

III

Bir bardaktan su içiyoruz
Birlikte yemek yiyoruz akşamları
Kimisi sevgilimize âşık
Kimisi evlat olmak istiyor anamıza
Sebepsiz gidip geliyorlar vapurlarda
Tramvayda aramıza giriyorlar
Yeniden uzun uzun yaşamak istiyorlar
Bizden ayrılmadıklarına bakılırsa

BENİM YÂRİM

Benim yârim iki dirhem bir çekirdek
Hoppa mı hoppa
Rakı içer
Kadeh kırar
Benim yârim sırasında benden hovarda
Kavuniçi mendil
Markalı çanta
Benim yârim çıtkırıldım
Benim yârim alafranga

TECELLİ

Nedir bu benim çilem
Hesap bilmem
Muhasebede memurum
En sevdiğim yemek imambayıldı
Dokunur
Bir kız tanırım çilli
Ben onu severim
O beni sevmez

ANIŞ

Her dakikasını ayrı hatırlarım
Erenköy'de geçen zamanımın
Rüyama girer bir arada
İstanbul bahar ve Türkân'ım

Bir odamız vardı etrafı sarmaşık
Bostanlara bakan penceremiz
O güller kadar taze
Ben ona deli gibi âşık

Bir yastıkta dinlenir başlarımız
Saçlarım saçlarına karışırdı
O güzel bir kızdı ince alımlı
Ne giyse yaraşırdı

Yeter ki gönüller şen olsun
Şarkılar söylerdik yolda
Hep karşıma otururdu ellerini tutardım
Akşamüstü eve dönerken paraşolda

Ağaçlar çiçekteydi
Türkân'ım sağ beraberimde
Kalbim sevda içindeydi
İstanbul bahar içinde

TÜRKÂN İÇİN

Bulunmaz sevdazede Fuzuli Nedim
Kanayan aşklarıyla yaşarlar bende
Sevdiğim devletli sultanım efendim
Emreyle şiirler söyleyim kapında

Duyulmadık şiirler ağır ve güzel
Ki misli bulunmasın Acem'de bile
Gitsin kulaktan kulağa elden ele
Bir zaman gözlerinçin yazdığım gazel

Ve kalbin sevda diye yandığı zaman
Ayın on dördüne karşı pencerede
Saçların çıplak omuzların gecede
Mısralarım dökülsün dudaklarından

Sen faydalı nisan yağmuru gibisin
Bereket ve huzur getirirsin şiire
Ebediyet çığrını açtın kadere
Bu baharın ve bu gönlün sahibisin

MOR KALEM

Her koşmana bir öpücük var dedi
Yaktı beni canevimden sürmelim
Durulur mu bunu bize yâr dedi
Haydi kalem nazlı kalem mor kalem

Boş kâğıdı çizik çizik çizersin
Güzelleri övmesini bilirsin
İsteyince bülbül olur ötersin
Haydi kalem nazlı kalem mor kalem

Ela gözlüm sonra bize darılır
Bir koşmaya boynumuza sarılır
Has bahçenin gülü böyle derilir
Haydi kalem nazlı kalem mor kalem

Oktay der ki mor kalemim bir tane
Güzeller emrine gelmiş cihana
Gayrı ela gözlüm olsun bahane
Haydi kalem nazlı kalem mor kalem

O GÜN BUGÜN

İlk padişah Sultan Osman
Sultan Osman'dan
Kalmış bize yadigâr bu vatan
İleri ileri arş ileri
İran seferi Bağdat seferi Girit seferi
Estergon kalesi bre dilber aman
Niş Kosova Çaldıran
Altım toprak üstüm yaprak
İleri ileri arş ileri
Kırım seferi Rus seferi Irak seferi
İleri ileri
Pesarofça Karlofça Kaynarca
Kaynarca Pesarofça Karlofça
Karlofça Pesarofça
İleri be kardeşim ileri
İnebahtı Pireveze Pilevne
Ilgıt ılgıt kanım damlar çimene
İleri ileri
Mısır seferi Yemen seferi Kanal seferi
Tanzimat Meşrutiyet Cumhuriyet
Dayan hey dizlerim dayan
Viyana Sevir Lozan
Ve dünya kadar nutuk
Ve dünya kadar ferman
Yine köylümüzün elinde kara saban
Yine halkımız yarı aç yarı tok
Perişan

KERVAN

Hepimizin ağzımız burnumuz var
Hepimizin aklı
Apaçık ortada işte
O haksız bu haklı

Biz yaya kalmışız bu kervanda
Beyler paşalar atlı
Dökülmüşüz yollara çoluk çocuk
Kimisi kel kimisi bitli

Bu toprak eski toprak dost toprak
Tarlalar bereketli
Bıngıl bıngıl çayırlarda kuzular
Danalar etli

Bize gelince işler çapan hemşerim
İncirim yenmiyor sütlü
Taş gibi mübarek kara somun
Kirazlar kurtlu

Amanın bu ne biçim tecelli
Dostlar neden bu ikilik
Neden neden neden
İnsan dertli oluyor dertli

Geberin diyor şeytan
İşiniz ne bu dünyada
Yağma yok kör şeytan
Yaşamak tatlı

AĞA TEKERLEMESİ

Gâvurun oğlu
Boylu mu boylu
Kürkünü giymiş
Tüylü mü tüylü
Astığı astık
Kestiği kestik
Apışıp kalmış
Mustafa Mıstık

Domuzun dölü
Deli mi deli
Curnal yazıyor
Akşamüzeri
Yazdığı yazdık
Çizdiği çizdik
Bir uzun âdem
Kafası bızdık

Köpeğin piçi
Avcı mı avcı
Bir tüfek almış
Burnumda ucu
Attığı attık
Tuttuğu tuttuk
İki mum yaktık
Seyrine baktık

GÜZEL

Kadın vurmuş maltıza tencereyi
Fasulye pişiriyordu
Adam düşünüyordu
Altmış beş fasulye diyordu
Yirmi beş de soğan
Doksan
İki yüz de yağ
Etti mi sana iki yüz doksan
Yaaa
Adam düşünüyordu
Bir kundura almalı diyordu
Hayrı kalmadı bunların
Su alıyor bunlar diyordu
Nasıl etsem diyordu
Çocuk zıpzıp oynuyordu
Kedi sıçan tutuyordu
Kedinin tuttuğu sıçan
Ecel terleri döküyordu
Fasulyeler helme döküyordu
Çocuğun zıpzıpları
Kilimin sarısından mavisine
Mavisinden alına geçiyordu
Yoldan adamlar geçiyordu
Adamların kafasından hayaller geçiyordu
Kiminin han hamam geçiyordu
Soğan ekmek kiminin
Gökten bulutlar geçiyordu
Gök mavisi titriyordu bulutların ötesinde
Güzel güzel

ULUDAĞ SOKAK SATICILARI

Girin satıcılar evimin bülbülleri
Girin girin aydınlık bahçemden içeri
Üzüm satın armut satın nar satın bize
Dağlar görünürken kapıda ardınızdan
İndirin tüy gibi küfeyi sırtınızdan
Bir elmada bir mevsim dolsun evimize

Ya sen ey karınca tüccarı gazeteci
Ağzının ucunda bir sap ebegümeci
Kaşlarında macera gözlerinde oyun
Şeytan gibi kaçan yollu bisikletinle
Yırtık çizmelerin kadife kasketinle
Getir o eski sevincini çocukluğun

Akşamla bacada mavileşince duman
Biten türkü gibi uzaklaşın kapımdan
Kayın ağır ağır gündüzden gecenize
Ey İstanbul ağzıyla mal satan simitçi
Çocukları eşeğine bindiren sütçü
Halil İbrahim bereketi kesenize

FADİK İLE KUŞ

Fadik kız Fadik kız
Kuşa bak kuşa
Süzüm süzüm süzülüyor havada
Kuş musun
Şeytan uçurtması mısın ağabey
Bu ne keyif böyle
Kedi desen öyle
Köpek desen öyle
Tavuklar horozlar öyle
Ağaç ver yansın etmiş pembeyi yeşili
Donanma sanki mübarek
Deliye dönmüş çayır çimen
Halı gibi kara toprağın üstü
Fadik kız Fadik kız
Fırlat çarığı çorabı
Yürü
Bir daha söyletmedi Fadik kız yürüdü
Az gitti uz gitti
Dere tepe düz gitti
Ballıbabaları emerek
Burnunu çekerek
Ver elini çekelek
Ben sana küselek
Gide gide bir ağacın dibine vardı
Ağaç büyük
Üç adam kucaklayamaz
Dalları nah belim gibi
Yaprakları yeşil
Ama ne yeşil
Karaya çalar yeşillikten
Ağaç dile geldi

Fadik
Buyur ağaç

Karnın aç mı
Aç ağaç aç

Çelerden dili dolaştı Fadik'in
Ağaç sordu

Ne yersiniz sizin köyde
Ekmek yerik
Başka
Tarhana yerik
Başka
Pancar yerik
Başka
Başka ekmek yerik

Ağaç kızdı

Bana bak Fadik
Doğru söyle
Başka ne yersiniz köyde
Erik yemez misiniz erik
Yerik

Ağaç küplere bindi

Ulan piç kurusu
Siz et yersiniz köyde
Yerik
Siz börek yersiniz köyde
Yerik
Ha şöyle imana gel
Yerik
Siz makarna yersiniz köyde
Yerik yemezik yerik
Vay

Ağaç sıyırıp köklerinden birini toprağın altından
Bir tekme salladı Fadik'in kıçına
Fadik balon gibi
Yükselmeye başladı havalara
Bereket
Şu bizim kuşa
Hani canım
Şu yukarda lafı geçen kuş
Kaptığı gibi Fadik'i
Gak deyince et
Guk deyince su
Yerden yedi kat arşa kanatlandı o hızla
Baktılar cennet
Cennette bir kalabalık
Bir kalabalık
İğne atsan yere düşmez
Çukurova ırgat kahvesi sanki mübarek
Ama öylesine değil
Lüküs kibar
Duvarlar silme muhallebi
Ayın on dördü gibi gılmanlar
Gılmanların peşi sıra rintler
Kırk dokuzluk ab-ı kevserler patlatılmış
Ciğer kebapları sulu sulu
Kimi güler
Kimi konuşur
Kimi
Canib-i rahmete son çektiği sagarla döner
Kısacası âlem
Rintlerden biri Fadik'e sordu

Ciğer yer misiniz sizin köyde
Yerik
Hindi dolması
Yerik
Libido

Yerik
Mr. Pickwick
Yerik
Eveleme develeme deve kuşu kovalama
Yerik
Peki şey yer misiniz şey
Yerik
Miyan kökü
Yerik
Mısır koçanı
Yerik
Hayal şehir
Yerik yemezik yerik

Bir tekme Fadik'in kıçına
Sür deveci develeri yokuşa
Ak göğüste gül memeler tokuşa
Bereket şu bizim kuşa
Derken efendim cumburlop
Yeni baştan yeryüzüne indiler
Fadik iki göz iki çeşme doğru eve
Kuş
Şeytan uçurtması gibi süzülmeye
Bıcır bıcır söylenmeye havalara

SON SÖZ

Boğazından lıkır lıkır geçen
Şu suyun kıymetini bil
Nedir ki bu mavilik deme
Pencereden görebildiğin kadar
Göğün kıymetini bil
Kıymetini bil çiçek açmış bademin
Güneşli odanın çamurlu sokağın
Beyazın siyahın yeşilin
Pembenin kıymetini bil
Dirilik öyle bir şey yürekte
Sevinçle çırpınır
Kavak yelleri eser insanın başında
İnsanoğlu kızar öfkelenir savaşır
Halk için girişilen savaşta
O korkulu sevincin
Öfkenin kıymetini bil
Bil ki bu
Budur işte
Güneş yalnız dirileri ısıtır
Güneşin kıymetini bil

YOLDA

Ankara'dan kamyona bindim
Yaylalar üstünden Mengen'e indim
Şoförümüz Arapkirli itin biri
Karbüratör delik deşik arızalı
Makinede yirmi kişi
Yahu dedim bu dünyada bizim daha
Yaşamaya gönlümüz var
Gerede'ye varmaya kalmadı
Belim bıkınım kırıldı

Çamkoru yolunda bir tay gördüm
Oğlan çocuk gibi sapsarı
Çitin ardında papatyalar içinde
Köylüler gördüm yoksul
Köylüler gördüm hasta
Irgatlar per perişan

KADEH

Burası dalyan kahvesi
Ortalık süt mavisi
Apostol bu ne biçim meyhane
Tabağımda bir bulut
Kadehimde gökyüzü

TELEFON

Gözlerin var ya çekik kara kara
Önce gözlerindi en güzel ışık
Beyaz dişlerindi bacakların omuzun
Damalı örtüde bir kâse çorba gibi
Buğulu bir lezzetti karıkocalık
Şimdi bir çınar yeşeriyor içimde
Bir şarkı söyleniyor uzun uzun
Hürriyetin rüzgârlı bayrağı oldu
Bize yeten aydınlığı sevdamızın

Aman dayanamazsam ne etmeli
Bütün pencereler üstlerine açık
Kimler soyar çocukları kimler örter
Biri on bir yaşında öteki küçük
Ya anne diye bağırırsa uykusunda
Belki korkmuş belki de susamıştır
Geceleri su içmeye alışık
Çorap öyle mi giydirilir don öyle mi bağlanır
Gömleği bir tuhaf sarkıyor arkasında

Çocuklara bakma dayanırım
Gide gide çoğaldım halkım ben artık
Dağ taş kalabalık kalabalık
Satar mıyım onları onlar da çocuklarım
Ben kadınım çocuklarımla varım
Telefon nafile açmam seni
Söylemez dillerim yarınla bağlı
Tutmaz parmaklarım kocamdan belli
Telefon benimki de analık

Çocuklara bakma dayanırım
Sevgiydim önce bir çeşit incelik
Şimdi işe yarıyorum kaba saba

Tuzlu bir deniz kokusu havada
Benimle başladı bu müthiş tazelik
Benimle yaklaştı güzel günler
O günlerin eşiğinde beni hatırlayın
Hatırlayın onların vahşetini
Her telefon çalışta kesik kesik

PEMBE YALI

Kızlar vardır kıvırcık salata gibi
Ağızları burunları kıvır kıvır
Bacak bacak üstüne vapurlarda
Rüzgâr eser oraları buraları görünür
Baktıkça fık fık eder adamın içi

Vay canına tükürdüğümün İstanbul'u
Bir oynak olur Fındıklı önlerinde
Elimde yüz iğnelik çapari
Poyraz gibi dalarım palamutlara
Altımda Turgut Reis motoru

Rumelihisarı'nda Orhan'ın mezarı
Ne gittim ne gördüm gitmek de istemem
Taze ekmek bir parça beyaz peynir
Şimdi olsa şuracıkta rakı içer
Denize mi bakar kim bilir

Ben rıhtımdan suya atlarım
Altımda balıklar
Üstümde bulutlar
Ağzımın kenarında çırpıntılı Boğaz suyu
Pembe yalıya doğru yüzerim

SANDALDA

Şu havaya bak reis şu suya bak
Deniz kadın gibiymiş hadi be
Marika'dan da güzel bu mübarek
Tövbeler olsun katil olur insan
Sağımız adalar solumuz dalyan
Ben kürekteydim Mehmet karşıda
Mavi beynime vurmuş
Mehmet dedim Mehmet yahu
Ateşle dinamiti fırlat gitsin
Yüze vursun karagözü izmariti istavriti

Hiç unutmam yine böyle bir gün
Ada'da Hıristos tepesinde
Deniz tabak gibi önümüzde
Sedef adası Medef adası Maden
Böyle şey görmedim ömrümde
Bir hışırtı insanı ürperten
Binlerce on binlerce leylek
İstanbul'a döndüler üstümüzden.

Bir daha anladım denize karşı
Uzandım sandala yumdum gözlerimi
Yaşamak mademki bunca güzel
Dövüşülür uğrunda ölünür
Anladım ki hürriyet aşkı barış aşkı
Yaşama sevincinden ayrı değil
Günümüz bu inançla böyle taze
Mavilik bu yüzden pırıl pırıl

PERÇEMLİ SOKAK'TAN

I

Bulutların çıkınında
Mis kokulu güvercinleri gökyüzünün
Çıldırtırlar insan gözlü kedileri
Ay doğar kuyulara yalınayak
Telgraf tellerinde gemi leşleri

II

İşte kara dutları güneşin
Papatyaların renkli camları
Başakları evlerin
Kan rengi kız çocukları yelesiz
Lokma lokma ağaçların altında
Tren yolunda eğri büğrü
Damları doğrayan makas

Gel bulutsuz masalara yaslan
Elimi tut büyüsün
Yüzüme bak çalsın
İçimdeki çalar saat
Dönüş yollarında sarmaş dolaş
Vapurlar geçsin aramızdan

III

Fakir çocukları gibi tozpembe
Bir bardak su gibi diş diş
Deli otları İstanbul'un

X

Güneşimi arılar yedi gecesiz kaldım
Dört köşe taşların üstünde
Denizin çarşısında yeşil zeytin
Balıklar geçti düdük çala çala
Yaşamaya başladım kaldığı yerden
Yosunlu kapıların ardında gizli
İkiz martıları bulmak için

XII

Aydınlık gölgesi gibi gelir peşinden
Yarı belinden yukarsı damların üstünde
Elini kaldırsa kırlangıçlar uçar
Dümen suyunda çıplak ağaçların
Erir bakındıkça gözlerinin mumu

Böyledir bu şehrin saatleri
Bu camların yüzdüğü karanlıkta
Sallarım bağırarak mendilimi
Yollar sende başlar sende biter
Açık denize dökülmeden önce

XXV

Kara kara rüzgâr esti
Gece oldu
Deniz damlardaki yuvasına girdi
Balık şimdi çadırında bir başına

XXXI

Köşe başını tutan leylak kokusu
Yakamı bırak da gideyim

XXXII

Gecenin gündüze döndüğü yerde ağaçlar daha taze, yollar daha uzun. Ya tuzundan avuçların, ya toprağın bereketi.

Yarın, ak güvercini kılıçların, iki nokta arasında en kısa yol.

Yağmura karşı elim kolum bağlı durmaktansa su içiyorum, gazete okuyorum, denize uzanıyorum pencereden.

Oltanın ucundaki nikel saatin dokuz buçuğu göstermesine bakma! İstavritin tutulması macuncunun zurnasına bağlı.

Eski ellerim kim bilir nerdeler şimdi?

XXXVIII

Ayna kuşlarıdır bunlar
Aynalarda uçarlar
Damların sivrisinde gece vakti
Batar ince güneşi tüy tüy
Lepiska gözlerinin

Düşünmesi bile pis
Yeşilini avuçlarının
Onlar küçük kuşlar nokta gibi

XLI

Beyaz mendiller vardı havada
Çalgılı gemiler balkonlarda açık saçık
Bir kız vardı yok gibi öyle güzel
Ne yerde ne gökte belki tuzda
Acısında ekmeğin dilim dilim buğusunda

Kendine göre evlerin damı çatanası
Bacaların şakırtısında akşam akşam
Saksılar sedirler tahtaların güvercini
Otursa kısa çoraplarını çekse dilenmese
Beş çocuk anası el

Eciş bücüş maydanoz bahçeleri
Düğümlü balıkları bekleyişin
Uzun etme iki gözüm biraz da bize uğra
Bu lambanın karpuzu benim işte
Benim işte bu testi
Benim işte bu soysuz sevdaların musluğu

ÂŞIK MERDİVENİ

Dişli rüzgârlara karşı büyüttüm
Düşman gecenin içinde seni
Bir damlacık aydınlığım
Kalemime kâğıdıma şavkı vuran
Avucumda koruduğum bugüne

DEĞİRMİ

Ölürse balıkları güneşin
Susuzluktan dağın ardında
Düşerse kuluçkaların altına
Bu ağır bulanık meydanda
Dişimde denediğim yumurtası kayıkların
Üşürse denizkızı mağazaları
Dökerse yaprağını duru su
Ot bürürse çaydanlığı
Kâğıt kararırsa yeniden
Bir rüzgâr eser değirmi
Kalkar dağlar dağların üstünden
Evler evlerin üstünden

BAĞIMSIZ

Bütün karanlığı versem size giden geceyi durduramazsınız
Işır odamızın havası kaçar çeşmelerinizden durduramazsınız
Ben denize bakarım sandalca uzaktan
Siz yüzersiniz bir kuş uçar bir gemi geçer durduramazsınız

ÇARŞI GÜLÜ

Usulca kemirdim avuçların pişmanlığında
Uçan fistanlarını evlerin
Ufak tefek akşamların arasında
Gördüm kısır terazilerin yanı sıra
Havalara yelken açan Balık-Ağaç'ı
Ölü kızlarını ölümsüz bayramların

Unutmadım unutamam beyazlığını
Saçaklardan aktığını daha ılık
Tabakları kargaların yağmur altında
Sen patiska önlüklü hafifçe çilli
Ben ardımda dolaşan çarşıda kayıp
Uzakta bir ağaç gibi dur
Benzinden kömürden yoksulluktan
Yangında mavnaların geçtiği yoldan
Ha yatakta ha duvarda hepsi bir

ÇİÇEKÇİ DÜKKÂNINDA

Ağaç sütüyle besledim onları
Bu boya getirdim
Öksüzlerim benim onlar hısımım
El ederler uzaktan koşuşurlar
Dilsiz kokularla tükenir dünyaları

SENİ İNİYORUM

Seni iniyorum Yüksekkaldırım'dan
Seni dolaşıyorum insanların içinde
Düşünüyorum düşünmek boş
Seni bakıyorum en iyisi
Seni toriklerin mavisine
Seni sandal
Seni martı
Seni Köprü'nün direkleri
Seni yoksul kişi boynu bükük
Bir kadın geçiyor yanımdan
Bir sen varsın senden öte
Seni geçiyor
Seni gidiyor

EŞİK

Çocukluğumun güzel günleri büyük bahçeli bir evde geçti. Ellerim, ayaklarımdan uzak alabildiğine, kendi aydınlığında büyür, havada unutulan güvercinlerin gölgesi yastığıma düşerdi. Çil horozum, Karabaş'ım. Varsın gönlümce dönmesin demir tekerlek, kıllı kemiklerin arasında gittikçe çukurlaşan ucuz bir cep beni durmadan doğururdu çocukluğuma. Kaptanın sivri dişleri, üçgen tuğlalar gibi önüme düşen gülüşü. Soluk almadan yaşayan insanlar görürdüm bahçelerde, gözleri dikiş dikmekten delinmiş iri papağanlar, ay ışığından kalma parmaklıkların arkasından bakarlar insana. Fırıldak gibi çevirirdim masanın üstünde kibriti, mayıs güneşinin çalı çırpısı koltuğumda, giderdim dünyaların bahçemizle bitiştiği yere. Günlerce kutularımı aradığım olurdu otların içinde.

– Neden yemek yemiyorsun? diye sorardı annem.

– O çekici aldığın yere koy! diye seslenir Kaptan.

Gülerdim onlara kucağımda taşıdığım pencereden.

BALIKLI

Bu köyde sokakları bile balığa benzetmenin yolunu bulmuşlar. Ergen yastığında balık düşü gören delikanlı "iki adımlık yol" der mi, "iki hamsilik yol" diyecek ister istemez, "köşedeki vatosu geçtin mi karşına çıkan iki torikli ev".

Bir avuç zeytin aldım, gittim çardağın altına oturdum. Ekmeği şu yana, balıkları bu yana koydum. Rüzgâr mı, ova mı, deniz mi bir şeyler esiyor, morumsu dağlar yüzüyor gökyüzünde. Komşu kızı saçlarını taramasa rüzgâr durur, güneş açar, yavru balıklar çıkar deniz kırlığına.

Domino oynuyorum. Bütün balıkçılar yarım. Bir deniz tarağına kaptıran yarısını soluğu çardağın altında alıyor. Ağzının yarısıyla düşünüyor yerdeki ikiliye avucunda ikili arayan delikanlı.

Denizkızlarının beşikleri martıların çığlıklarına asılı. Yarı kuş, yarı adam, yarı balık, Balık - Adam Kuş'lar, kanatlarında ateş almak bilmeyen sokak fenerleri bata çıka dolaşıyorlar üstümüzde.

– Onların işi postacılarla, diyor biri.

Burada pencereler, balık ağları, kediler, zeytin ağaçları, orada kayıkların cam saçlarına takılı salkım saçak deniz canavarları, boncuk boncuk çurçurlar, geceleri sardunyaların ışığında yüzümüzü doya doya görmek için sokak aralarına kadar sokulan kefallar.

– Oynasana, diyorum, koysana ikilini!

Elleriyle düşünüyor arkadaşım. Belki oynuyor ama rüzgârdan seçilmiyor.

KIRLANGIÇ

Ya hep ya hiç
Biz duralım evler yürüsün
Denizin boynuzundan sarkan balıkları
Yollara döşemeli gün batmadan

Ya hep ya hiç
Yüzünde ölümsüz zencilerin beyazlığı
Elinde sarmaşığı sevdaların
Çilesinden arınmış güler yüzlü
Bir kadın sallanıyor pencerede

Ya hep ya hiç
Bütün salyangozlar ezik
Bütün çakıların ağzı kör
Zarlar çipil sıkıntılı
Yırtılıyor kancık şarabında topun

Ya hep ya hiç
Ölmüş kırmızı kutulu kırlangıç
Şimdi ince açıların yasuğında
Çocukça parlıyor kanı

Belki de ay doğuyor.

ELLERİ VAR ÖZGÜRLÜĞÜN

1
Köpürerek koşuyordu atlarımız
Durgun denize doğru.

2
Bu uçuş, güvercindeki,
Özgürlük sevinci mi ne!

3
Öpüşmek yasaktı, bilir misiniz,
Düşünmek yasak,
İşgücünü savunmak yasak!

4
Ürünü ayırmışlar ağacından,
Tutturabildiğine,
Satıyorlar pazarda;
Emeğin dalları kırılmış, yerde.

5
Işık kör edicidir, diyorlar,
Özgürlük patlayıcı.
Lambamızı bozan da,
Özgürlüğe kundak sokan da onlar.

Uzandık mı patlasın istiyorlar,
Yaktık mı tutuşalım.
Mayın tarlaları var,
Karanlıkta duruyor ekmekle su.

6
Elleri var özgürlüğün,
Gözleri, ayakları;
Silmek için kanlı teri,
Bakmak için yarınlara,
Eşitliğe doğru giden.

7
Ben kafes, sen sarmaşık;
Dolan dolanabildiğin kadar!

8
Özgürlük sevgisi bu,
İnsan kapılmayagörsün bir kez;
Bir urba ki eskimez,
Bir düş ki gerçekten daha doğru.

9
Yiğit sürücüleri tarihsel akışın,
İşçiler, evren kovanının arıları;
Bir kara somunun çevresinde döndükçe
Dünyamıza özgürlük getiren kardeşler.
O somunla doğrulur uykusundan akıl,
Ağarır o somunla bitmeyen gecemiz;
O güneşle bağımsızlığa erer kişi.

10
Bu umut özgür olmanın kapısı;
Mutlu günlere insanca aralık.
Bu sevinç mutlu günlerin ışığı;
Vurur üstümüze usulca ürkek.

Gel yurdumun insanı görün artık,
Özgürlüğün kapısında dal gibi;
Ardında gökyüzü kardeşçe mavi!

YAĞMUR

1
Neye uzansam soyut bir örümcek
Çıkıyor altından, tombulsu, titrek.
Camlarda yağ kandili kasabalar,
Sabahın gecesinden akşama dek.
Olasılık içinde, hiç olmayan
Bu masalı kimler yazar böyle pis,
Bunca yıldızsız ve ödlek!

Durma gel, tanımla beni!
Bu yağmurda taş bile eksik ve az,
Bu yağmurda her bilim ufak tefek.

2
Ölmüş etleri yokluyorum, yoğun;
Kanlı çengelimi unutmak için.
En yalnız kamışlardan örülmez mi
İnce hasırlar? Neden bu yitmişlik?

Mavimsi akan kanında haikunun,
"Su ver!"den daha yüklü dil bilmeyen
Bir güneş bitlenir, ilkel; kimdir o?
Bizi kimler ayırdı, birleşmeden?

Olanları anlamak zorundayız;
Bir düdük ötse ne demek? Ne demek
Doğurmayan topraklar? Ben ne demek?
Ne demek direnme? Kapılar, ölmek?

Yol yol kırbaç yaraları sırtımda,
İğrenç sancısı böğrümde geçmişin.
Bu akıl benim büyüttüğüm akıl,
Erimek ister evrensel doğruda.

Umutla bezenelim, tek yarınlı;
Kalksın düzlerdeki azılı duman!
Neyse, çıksın da ortaya görelim,
Ne demekse yaşam!
Kolay ve ürkek.

KUŞLAR

Kuşlar en ufak bayraklarıdır aşkın;
Tüyleri dökülür gökten akşamları.
Ansızın yalnızlığa doğru uçarlar,
Mor bulutlar eteğinden akşamları.
Türküleriyle sepetler ördüğümüz,
Kanatlarıyla evler döşediğimiz
Kuşlar geceyi yavrular akşamları.
Bir çocuk usulca güldü mü – Ne güzel! –
Kuşlar ölümsüz gibidir akşamları.
Akşamları onlar daha al ve ıslak,
Susarlar nedense, deriz ki "İşte yok!"

AĞZIMIN TADI

Ağzımın tadı yoksa, hasta gibiysem,
Boğazımda düğümleniyorsa lokma,
Buluttan nem kapıyorsam, vara yoğa
Alınıyorsam, geçimsiz ve işkilli,
Yüzüm öfkeden karaya çalıyorsa,
Denize bile iştahsız bakıyorsam,
Hep bu boyu devrilesi bozuk düzen,
Bu darağacı suratlı toplum.

NARA BENZERDİN

Nara benzerdin bir zamanlar, çoktun! N'oldu
Sana! Kırk atlı çıkardın dağa, yüz atlı
İnerdin dağdan. Kurşun bitmez tabancanda,
Atın şahlanır, kırbacın ıslık çalardı.
Miçoydun isteyince, kaptandın, korsandın;
Martıydı, buluttu, engindi yamacında.
Şarap fıçılarına yaslanır limanda,
Doğudan batıya usulca kayıp giden
Mavna dizilerine bakardın Zaman'ın.
Avcıydın, eski taşlara sinmiş günleri,
Tavşan yakalar gibi, çeker çıkarırdın
Kulağından. Bizans surları doruğundan
Bir Osmanlı vakti düşerdi ellerine.
Aşınmış tahtalara sürerdin yüzünü.
Hani paslı kancalarla çiviler! N'oldu
Damında kediler sevişen ev, rüzgârın
Tuzlu tüylerini döktüğü arka sokak!
Yitirdi çoktan düşlerindeki çocuklar,
Kumsala çekilmiş ölü kayıklar gibi,
Gecesiz gözlerinde yeşil ya da mavi
Bir güneşe benzer o öfkeyi! Kırıldı
İnce belli bardaklar. Küpeçiçekleri
Kavruldu gitti tozlu camların ardında.
Kenar semtleri İstanbul'un! Sisli, ılık
İlkyaz günleri! Cumbalar, şahnişler! Kızın
Yüzü, atın boynu, arabanın dingili
Bir kahve peykesinde verirdi kendini.
Duvar sürüp gider sessizliğin boyunca.
Ordan bir perdenin gülü, burdan bir zakkum
Dalı, sevinçler, aşklar toplardın torbana.
Üstüne serçe sürüsü inmiş, o mutlu
Ağaca benzerdin, deniz kokan yollarda
Şiirler üştü mü aklına! N'oldu sana!
Boşaldın, susuz değirmene döndün şimdi!

HANGİ SAATLERDE

Hangi saatlerde ve nasıl, ben de bilmem!
Birden, çözülüverir şifresi kilidin
Ve yüzün oturur gözlerimin yivine,
Öpüşür dalgın, tıpatıp erkekle dişi.
Kavaklar sallanır yol boyunda, ay doğar,
Savrulur kanatlı tohumlarım havada,
Yıldızı tüylenir gecemin, sonra kişner,
Büyür dört ayakta beyazlık ve akıtma.
Alsam gitsem seni yataklara! Hey benim
Balta girmemiş ormanlarım, mor dağlarım!

Hangi saatlerde ve nasıl, ben de bilmem!
Budarım umutlara sarkan kollarımı.
Ay kızarır ve batar. Yontma taşlarımı
Kaldırır şileplere, rüzgârlı kıyıda,
Bir mamut iskeleti hızıyla maçuna,
Dağ gibi bulutların öfkesi altında.

YABANGÜLÜ

Yabangülü gibi yalınkat ayazmanın
Bir keçi otluyor el kadar bahçesinde.
Damında bir ağaç, içinde Aya Yorgi,
Meryem'in dizinde ana kuzusu İsa.
Ey gölgesiz gökte uçan ak güvercinler,
Rüzgârda usulca sallanan otlar, sazlar,
Yüce tanrıların varılmaz yalnızlığı!
Ölümsüz gündüzünüz güneşle ve tuzla
Kekik kokularına karıyor Zaman'ı.
Evren mi, deniz mi! Köpükle gide gele
Çakılın türküsünü söylüyor kumsalda.

ELÇİLER

Gümüş kupalar, keten ve ipekli
Dolusu heybeler, saf kan atlarla
Elçileri geldi ilkin. Ökseler
Ve ağlarla kuşçuları göründü
Arkadan, simsarları çıkageldi.
Kırk gün kırk gece yenildi içildi.
Kırkıncı gün ve gece tamam olup
Kırk birinci sabaha basıldıkta,
Yağmur ve kar sularıyla kabarmış
Delice ırmak gibi köpürerek
Masraf ve vergi payı çıkardılar,
Kancık demirle yazdılar haracı
Ve dilleri kalp akçayla mühürlü
Beyleri devirerek iki yanlı
Çöktüler sedirlerde baş köşeye.
Keskin kokulu şarap ve sirkede
Yondular, aşındırdılar, yüzdüler.
Maden işçileri mahallesinde,
Çitlembik ağaçları serpilmeden
Döktüler yapraklarını kurşunla.
Tüyü düşürülmüş oğlak derisi
Gibi çıplak bıraktılar oksuzu.
Kimlerdi bu ortaçağ uzmanları,
Yurttaşlığa alınmış bu dürzüler
Ki gecikmiş pencereden en tiksinç
Damgalarını çaktılar toprağa!
Kuş tutan, kuş satan, kuşla beslenen
Kapıkulu bezirgânlar türedi,
Bütün darılarımızı yediler.
Baktık ki gitti gider gaz da, tuz da,
Dayandık dizlerimize doğrulduk,
Bir korsan gemisine döndü mintan.
Baltalar, yabalar, yanar çıralar
Bitiverdi bir gecede ovada.
Yürüdü eski zaman dağlarımız,
Kaldırdılar başlarını göğe dek,
Geyikli ve hovarda, dumanlı, gür.

FATİH'İN RESMİ

Ayasofya kubbesinde ak bir bulut,
Baktım, gitti gider. Balrengi tesbihim
Kehribar günler, düştü yaprak ve umut,
Güz yağmuru indi camdan düğüm düğüm.

Benimdi savrulan kaftanlar, benimdi
Atların boynu, yerinde yeller eser!
Surların taşlarına sürdüm elimi,
Benimdi İstanbul, burçlar bana benzer.

Altın sahanlarda aş yedim, su içtim
Altın kupadan, zorlu Tuna'dan geçtim,
Ben Sultan Mehmet, Avni, tuğlarla yüce.

Bir resimde kaldım cüce, ben değilim,
Sarığım, soğuk kürküm, kokusuz gülüm,
Ararım, aranırım yerde delice.

PAZAR

Barbar tanrılar gibiydiler
Yavaş ve ağırbaşlı
Kara donları kasketleri
Bıyıkları şalvarları
Lastik pabuçlarıyla
Geyikli duvar kilimleri
Top top açılmış basmalar
Peynir tulumları domates incir
Küfelerinin arasında.

BATAK

Gökteki uçurumdan başım dönse de,
Sokulurdum az daha, az daha.
Gömük yarı belimize kadar, büyük
Yarı belimizden öte, cıvık
Batakta. Bir sarmaşık gibiydi batak,
Bir tuz ki aşımıza karışmış,
Oyar köstebekleriyle etimizi.
Kelepçelidir kirpiklerimiz,
Acır bir ışığa dönsek yüzümüzü.
Aydınlığa versek elimizi,
Uzuyor koyu bir katranla yapışkan
Parmakların ucunda ip gibi.
Ak bir güvercin alsak avucumuza,
İnim inim karayel yerine,
Güvercinin tüylerinde batak. Batak
En uzak ışıltılı yıldızda.
Çektik kentin yorganını üstümüze,
Düşler kurduk, düşlerimiz batak.
Ve batak kişiler sardı yöremizi
Suratları insana boyalı
Bütün o alıp satanlar, üleşenler;
İçimizde açan karanfili
Kara tırnaklı yaldızla kirleterek,
Sıkınca bir irin çıksın diye
Yalnızlığa gömenler, ün tacirleri,
Bağnazlar, despotlar ve ödlekler;
Havasız odalarda duman kişiler;
Yoksulun cebinden aşırılmış
Beşlikleri yutturanlar altın diye.
Durgun batak, leş kokulu batak!
Atımı getirin benim, kır atımı!
Bataktan dörtnala çıkmak gerek!

BIYIK

Hendeğin yamacına oturdu
Aynasını çıkardı cebinden
Bıyıklarına baktı
Bir tarlakuşu geçmeseydi üstünden
Daha da bakacaktı.

FADİME KIZ

İki elinde su dolu iki kova
Bahçe dibi serviye doğru
Fadime kız geliyordu
Anası çamaşırları yumuş
Çitin üstüne seriyordu
Ağası çömelmiş duvar dibine
Çenesi dizlerine dayalı
Tütün içiyor.

SAĞANAK

Tane tane konuştu ilkin
Sonunda boşandı sağanak gibi
Kınalı kuzum benim, kekliğim.

DEMİN VE ŞİMDİ

Daha demin buradaydı, ter kan içinde, mintanı sırılsıklam.
Ot bürümüş bahçeyi belledi bütün gün, belle keseklere vurdu.
Yabanıl'kökler, otlar ayıkladı, yığdı öbek öbek.
Hep o toprak, o güneş, o gök gün boyunca,
sonra gitti. Bizse burada kaldık, söğütlerin altına oturduk.
Soğan, domates, biber doğradık sahana, yağ gezdirdik.
Şarabı şişeden içiyoruz. Gün battı batacak.
Kıpırtılı otlar gibi düşünce gidene bağlı.

DAĞLILAR

Dağdan geldiler onlar, ötelerin adamları, dağlılar.
Zincirlere vurulmuş tomrukları döktüler makinelerin ağzına,
bulutlarını, rüzgârlarını bıraktılar, estiler el kadar yerde.
Bakraçları kalaylı, çorapları nakışlı kadınlar
carlarının altından süzdüler onları, görmez miyiz!
Bebeler seyre çıktı, yürüdüler peşleri sıra, cambazlar gelmiş gibi.
Gün bitti, hesap kesildi, oturduk kapının oraya.
Üstümüz çardak, önümüz kamyonların yattığı düzlük, toz ve
akasya.
Çıkınları çıkardık, azıkları yaydık masaya.
Bir çimdik peynir attılar ağızlarına, somun tıktılar,
Hüsmen'in barakasına baktılar, kavaklara üstündeki, yıldıza, çiğnediler,
ovayı da birlikte çiğnediler, yorgunluğu, kuruyan teri, sap
saman kokusunu, pencereye tırmanan hanımeli kokusunu.
Erinç miydi yüzlerindeki, mutluluk mu, gariplik mi, bilgelik mi!
Alın çizgilerine oturan akşam karartısından ötesini bilemedik.

BİZ VE ONLAR

İçlerinden geçenleri anlıyorduk, söylemediklerini.
Yoksulsunuz, iğrençsiniz, diyorlardı,
ne giysiniz var dolabınızda, ne iki türlü yemeğiniz, ne de paranız,
sevginize karnımız tok, özgürlükse özgürlük bizim için.
Sırıtmaya bile gerek duymadan arkalarını dönüyorlar soframıza.
Oysa biz alın terimizi bölüşürüz, yağma ve haraç bilmeyiz.
Tütünü öküz için icat ettik, çift sürerken bir cıgara içimi dinlensin diye.
Öküz bizsek, hani soluk alacak vakit nerde!
Bu yüzden hor bakıyorlar bize, kanımızı içtiklerinden.
Bencillik en büyük bereket onlara, beylikleriyse
en büyük dolap.

KAF

Bezdik yüzlerini görmekten, gözlerine bakmaktan gece gündüz.
Bizi de götür, Keloğlan, padişah sarayının olduğu o kente,
ayağımızda demir çarık, elimizde demir asa, kırk gün kırk gece,
kimi yollarda yayan yapıldak, kimi Anka'nın sırtında,
gak deyince su, guk deyince et.

Evlerinin önü mersin.

Bıktık gölgelerinde yaşamaktan, kırıntılarıyla geçinmekten,
patlangaç kesekâğıtları gibi yozlaşmış sözler duymaktan.
Bir onların ellerine bak, bir bizimkine, bizimkiler yarık.
Nicedir kazarız toprağı, toprak bize, bereket onlara,
gak deyince su, guk deyince et.

Evlerinin önü nane.

KEÇİ

Candarmaya baktı önce, sonra önünde durana,
bekledi, yıkık kerpiç duvara yaslanarak.
Bulutlar uçuyor, tavuklar eşiniyor gübrede,
çil horoz savuruyor tozu toprağı kanadının altından.
Keçiyi istiyorlar belli. O demeye geliyor bu laflar,
bu duruş beş adım açıkta. Keçi arkasındaydı.
– Bende verilecek keçi yok, dedi.
İki balyoz gibi sarkıyordu kolları.

EŞEKLİLER

Akşam alacasında ya da erkenden,
Kasketleri boz, mintanları yamalı,
Sağrıya doğru geride, sallanırken
Bir o yana bir bu yana ayakları,

Kıl heybelerde bazlama, tuz ve erik,
Ova düzünde sanki bir katar turna,
Öterken karatavuk, kokarken kekik,
Böğürtlenli yoldan inerler art arda,

Lastik pabuç, yırtık pantol, eşekliler,
Yayladaki köylerinden kasabaya.
İnce bir toz şeridi düşer ovaya.

Büyümüş gözlerinde ne mut ne keder,
Bakar üstlerinden babaca gökyüzü,
Durgun, öyle masmavi, giderken dizi.

YILDIZLI GÖRÜNÜM

Dar giysi, kara gözlük, indiler cipten,
Dişlerini gösteriyor köpekleri,
Gözleri yarı açık, morarmış deri,
Uzun adamı kesip aldılar ipten,

Uzattılar, havalandı sinekleri,
Öfkenin homurtusu geliyor dipten
Ve kadın İskilip'ten ya da Nizip'ten,
İnce kıyım, kalem gibi bilekleri,

Kapanırken ölüsüne ağlayarak
Öttü bacadan puhu, ürperdi kavak.
Artık duramazdık, bağladık çıkını

Dere boyuna vardık, toktuk, sıcaktık,
Otlarda sırtüstü yıldızlara baktık,
Duyduk acımızda uzağı, yakını.

İÇEN ADAM

Sana, Gemici, kızaktaki teknenin çıplak kaburgaları
dibine çöreklenip, yonga kokusu, tuz kokusu,
denize bakarak içmek yaraşırdı kalamarla, balıkla.
Oysa şimdi önünde birkaç zeytin tanesi, bir kara somun,
rakının çıldırtan bulutu avucunda,
komşunun kerpiç duvarına karşı düşün baba düşün.
Domatesti, biberdi bütün bu çalı çırpıyı yolmalı,
gaz döküp yakmalı bu damı. Bak, bir martı çok yüksekte
kanat çırparak gidiyor, bak, gidiyor
özlemi sinek gibi yakanı bırakmayan denizlere.

VİDALAR

İşçi demir dikmeleri boyuyor duvarın üstüne binmiş,
boya kutusuna banarak usulca fırçayı. Gündeliği kaça?
Doyarlar mı dersiniz çoluk çocuk! Tahtaları çakmak için
usta vida almaya gitti motosikletle, kavakların altından.
Bir toz bulutu yükseliyor upuzun ardında. Kasabaya vardığında
nalbura girecek "Vida, diyecek, beşlik," küf kokan dükkânda.
Bir kutunun içinden vidalar çıkaracak nalbur, uzatacak.
Alışverişle dönüyor dünya, mevsimler gelip geçiyor.
Tahtalar dökülüyor ne denli sağlam çakılsa yıllardan sonra
ve otlar, dikenler, ısırganlar bürüyor duvar diplerini.
Ama şu bulutlar, maviliğin içinde, yıllardan sonra da
gelip geçecek göçük ya da yeni duvarların üstünden.
– Beşlik vida kısa düşer, ustam, altılık ister bu tahtalara,
günün birinde yine çürür düşerler ya, şimdilik.

GEMİDE

Kadınları bebeleriyle girdiler güvertaya. Kimi çöktü,
bağdaş kurdu kimi. Arkaları basık yabanlık pabuçlarını
düşürüp yere, parmaklarını yokladılar çorabın altında.
Asma yapraklarıyla örtülü kiraz dalı sepetlerinde
kara üzümler görünüyor, yuvarlak taneli, puslu.
Gemi kalktı, yol alıyor iki yana savurarak denizi,
bulutlar uçuyor, sıla geride.
Bir deniz eri dalgalara bakıyor ve batan güneşe, düşünceli.
Bir çocuk ağlıyor. Az sonra azık çıkınları açıldığında
çökelek peyniri yiyecekler, çimdik çimdik, keçilerinden
sağdıkları sütle kotarılmış, yanında sivri biber,
domates sarı çekirdekli, paslı çakıyla ince dilinmiş
ve uyuyacaklar başları geride, ne mutlu ne mutsuz,
alınyazılarına yabancı.

KARANFİLLİ İŞÇİ

Bir karanfil kasketinde kulak ardı
bahçeyi atmış omuzuna kartal kanat
yaprak yolarak geçiyor önümden
türkü çağırıyor güneşinden
bulut değil kardığı kumla kireç
mavisi dolarken testiye
yeşili akıyor elekten
usulca ayırıyor kumrunun halkasını
damların çengelinden.

Bu ne biçim boşalma hangi tür
bir benzeyiş ki menevişli gök
üleştirmiş gecikmeden ekmeği tuzu
altı taşlık üstü sofa
denize bırakmış salını merdivenin,
yeterince balık var tortusunda
bütün yaralarım açık önüm ova,
yiyorlar akşamın alacakaranlığında
içinde bir işçiyle gözlerimi.

HARÇ ÇEKEN İŞÇİLER

Harcını çekiyorlardı yapının,
kara bir don, belden yukarsı çıplak.
Yıldızlarını çekiyorlardı evin omuzlarında,
pencereden görüncecek dallarını, komşunun yarısını,
ağaçların arasında kaybolan yolunu,
durulacak yerlerini çekiyorlardı, bütün o noktaları,
aşkı, ki saklanırız çoğu kez sevişmek için,
köşeleri çekiyorlardı, merdiven başını,
mutfağın sofaya vuracak aydınlığını,
bir kızın ölüşünü ansızın
iki kapı arasında, yaz başlangıcı olabilir,
saksılar olabilir, hasekiküpesi, cezayirmenekşeleri,
yalnızlıkları çekiyorlardı, öpüşleri,
karşı çıkışları, susmalara karışan böğürtleni,
bir denizden uzaklara çıldırmanın sevincini,
bükük beli, koltuktakini, sofada yürüyeni,
kaynayan çaydanlığın mutfağa diktiği
o kokulu ağacı, kabuklarını döktükçe büyüyen,
semizotunu masada, maydanozu, domatesi,
kaşığa uzanmayan eli ve lokmayı boğazda düğümleyeni,
doğacak oğlanı ölmeden önce
bir nisan yağmurunda avucunda güneşle.
Çay soğumasın, bu reçeli seversin sen,
orasını çekiyorlardı işte, tam orasını,
umutların ömrümüzden döküldüğü yeri
ve ev yükseliyordu yavaş yavaş kaderine doğru.

Onlarsa gün batmadan gidecekler.

YABANDAN GELEN KIZ

Salaş köprüsünde gençliğinin
mavi damarlı memelerini buluyor elleri
soyunuyor, ev boş, boy aynasına karşı
yan, öyle bir eğmeç
iniyor ki belinden kasıklarına doğru
saçlarını döküyor boynunu kıvırarak
bir Arap kısrağı gibi

yürüyor sarayına doğru, geçiyor
geçilmez kapılardan, aşkın yılanı şurda,
Hilvanlı Recep'e benzeyen biri
avuçlayınca altınlarını bulutlarının
boşanası geliyor bir yaz yağmuru gibi
bırakıyor ensesini bir düş yarasına
saklıyor kara lekeyi iki eliyle
dudakları aralık, gözlerinden
düşen ışıkta parlıyor dişleri

girmek kolay çıkmak zor
büyülü kapılardan
deniz şıpırdıyor kıyıda belli ki.

ESKİ KOLTUKTA

Güzel ne güzel
yıpranmış incelmiş yüz gibi ak
köşkler ayakucumda
açıyorum kapılarını girip çıkıyorum
ölü bir bahçıvanla dikiyorum
sardunyayı saksıya, gülü
saydam gemilerin uzaktan geçtiği yola.

Tren duruyor arabalar duruyor yol duruyor
yıkanmalar duruyor gözleri sabunlu
büyümüyorlar ölümsüz çağlarını
bir çocuk kiraz ağacında bir çocuk dutta
başka nem var leyleklerin eski çıkartmalardan
doğradığı iki başlı sessizlikten başka.

Dirisin ölmekle, uzaktan uzağa
konuşmalar, eski püskü konuşmalar
duruyor gece kuşları gibi camda
bir çil basması eski zamanda
bir kız hiç bitmeyen gününde
güzel ne güzel
havuzlu bahçede eski koltukta.

BU BİR KASABA MEYDANIYDI

Boyu kısaydı maviliğinde, tıknaz,
turuncuya dönünce uzun,
dul yavukluların başsağlığı
kadar dokunaklı bu mavi ve
turuncu arasındaki sıçrama
bu bekleyiş sabahın eşiğinde,
onu tarlasında vurmalı
onu beyaz bir mendille boğmalı
boğmalı ki ölümsüzlük gelsin
İstanbul'dan ya da Merzifon'dan,
biliyorum bütün arabalar eski
atlar çelimsiz yem torbaları delik
sokaklar bakımsız ve şu keresteci
şu oto tamircisi
çırakların içtikleri sofraya çömelmişler
gündüzün derisini yüzüyorlar
kanlı bir ceset kalıyor ortada
bense yalnızlığı seçtim şimdi daha büyük
bir kentin avlusunda yaşıyorum,
artık tragedya yok ölmek
ya da öldürmek var
beyaz bir bezi kızartmak için
görünsün diye ilk ışıkları güneşin.

YAĞMUR BAŞLANGICI

Siz bir başlangıç bile değilken
yokken denemez çünkü vardınız
geyikler inerdi gözlerinize
ağaçlarınız fındık ve sincap
bu yüzden omuzlarınız
memeleriniz bir kitap gibi okunaklı
oluklara düşen sessiz damlalardı

bin kez yondum sizi bin kez doğurdum
bir keten buruşukluğu her seferinde
yağacak diye düşünürdüm havalara bakarak
bir serinlik bir kıpırtı otta ve ağaçta
akşamın kanından gecemize yaklaşan
bir gemi gibi önce küçük sonra yakın
iri damlaları o seyrek yağmurun
tüterdi ot çakıl kum

siz bir başlangıç bile değilken
sizi yazdım kotardım
bir başucu kitabı olmanızı istedim
tek tek iri o yabanıl kelimeler
onlar işte renkli zarlarının içinde
olukların çinkosunda yuvarlanan

siz daha bir başlangıç bile değilken
yağmur başlamıştı
ama ne ben ne bahçe ne yaz
hiçbirimiz.

ARACI

Bağlı kollarımı çözmek kimin aklına gelir
kelepçeli o zamanlar
bir kız kaşıkla su içirir
başımı çevirince – yeter demekti bu –
kaybolurdu

büyük ağaçların gölgesiyle
geldiği çok oldu
arada bir geceleri yarı çıplak
ve daha çok
saçları uzadıkça

denize inerdik
ben yüzerdim o girmez
rıhtımdan suya bakardı
denizden çıkardım
yok

şaşırmazdım
ben onun doğumunu bilirim
doğmadan öncesini
yokluğunu.

KOCA BİR YAZ

Koca bir yazı çekirdek içleyerek
sinamalarda geçirdim,
taban teptim sokaklarda
tırnak yedim uyudum,
denize baktım usanmadan
ölüme inandım,
güzel çok güzel
olduğunu düşünerek,
Güzelim, düşünerek,
çekirdek içleyerek,
Güzelim, çekirdek içleyerek
koca bir yaz geçirdim,
şimdi yorgunum biraz.

SİZDEN SONRA

Siz taşınıp gittikten sonra
tadı tuzu kalmadı buraların
dımdızlak yalıdaki o kahve
sipsivri ortada o çeşme
geri geri gidiyor ayaklarım
vapur dağılıyor yoksun
sinama boşalıyor yoksun
akşam simitçisi geçmiyor mu
bildik eski bir ses huylanıyorum
gözlerim pencerede seni arıyor
camı açıyorsun gibi geliyor
sarkıyorsun gibi geliyor
gerisi çorap söküğü gibi.

DOZER

Fener'in Balat'ın yoksul evleri
yoksul evleri aman
bir minibüs gelir karşıdan
içi dolu insan

Yemiş Çarşısı yerle bir
Yemiş Çarşısı toz duman

dozere can mı dayanır
gelir duvara dayanır
iner dam saçak döşeme
hey dozerler dozerler
sarı boyalı dozerler
kerpiçin eti ne budu ne

Ayvansaray'ın yoksul evleri
yoksul evleri aman
fıkır fıkır insan
Ayvansaray'ı yıkmışlar
Ayvansaray yerle bir

Ayvansaray toz duman.

MAVİLİ

Mendilin mavi keten
mendilin bende dursun
koklarım Üsküdar'a giderken

iskelede kayıklar
Sultan Selim'i sayıklar

karşıda aynalı çeşme
önünde derya deniz balıklar
yaramı deşme
şurada paraşollar dururdu eskiden
şimdi taksiler dolmuşlar
Avni Baba sırada

Avni baba nerede
belki de ölmüştür
Üsküdar'ın üstünde bulutlar.

KOKU

Kalabalık çarşılarda itiş kakış
gide gele dolanıyorsun
baldıran otu gibi dalıyor yaz
bileklerini memelerin terliyor
öpüyorum boynunu kollarını
elma kabuğu kokuyorsun

sen elma çürüğü kokuyorsun
serin taşlıklar sofalar
mangallar endam aynaları
kafesler alçak sedirler
öptükçe boynunu kollarını
beyaz ahşap evlerinde anıların
benim oluyor kokunla

sen eski günleri kokuyorsun.

RÜZGÂR

Bizim evdeymişiz İstanbul'da
yazmış bahçedeymişiz
bir kedi dolaşıyor ayak altında
yemeklere sokuyor burnunu kovuyoruz
sıçrayarak kaçıyor otların arasından,
bir çalgı alıyorum elime
oysa ben çalgı çalmasını bilmem
ben çalgı çalmasını bilmem,
birden seni görüyorum yanı başımda
ölmemişsin daha
bizimkiler hepsi sağ
konu komşu tamam,
bir rüzgâr esiyor dağdan
arkamızdaki mor dağdan
bütün ağaçlar sallanıyor.

ŞİİR ÜSTÜNE YAZILARINDAN ALINTILAR

YENİ ŞİİRİ MÜDAFAA

(...) "Yeni", Fransızca karşılığı ile "moderne" kelimesi bugün Avrupa'da bir sanat temayülünün genel adı olarak kullanılmak isteniyor. Hiç olmazsa birtakım yazarlar ortada tıpkı klasisizm, romantizm gibi bir temayül bulunduğunu, bunu incelemek lazım geldiğini söylüyorlar; inceliyorlar da. Bu temayülün temel vasıflarını bulup çıkarmaya çalışıyorlar. Eski çağlarda yaşamış şairlerde de Yeni'ye rastlandığını, bunun son yıllara has bir şey olmadığını ileri sürüyorlar.

Bizde son zamanlarda türeyen, kendilerine fazla bir değer vermediğimiz için garipsediğimiz gençler, işte bu sanat temayülünü içlerinde sezen, bu temayüle kendini kaptırmış kimselerdir. Yeniler, tıpkı romantikler, tıpkı klasikler gibi aralarında benzerlikler, yakınlıklar bulunan sanatkârlar topluluğudur. Ressamları, bestecileri, şairleri var. (...) Son yılların yakın tarihi incelenirse yeni diye genel bir ad takılan sanatçıların kendi aralarında birçok bölümlere ayrıldığı da görülür. Son yıllar çığır bakımından bir hayli zengindir. (...) Yeni'nin önemli vasıflarından birisi de sanat disiplinini dışardan almaması, kendi içinde bulmaya çalışması, kendi kurmaya kalkmasıdır. Sanatta arama sözü yenilerle ortaya çıktı. Bugünkü sanatta bir düzensizlik sezenler, bu işte bir bilgisizlik, zevksizlik bulacak yerde, bunun, her sanatçının kendine bir sanat disiplini aramasından ileri geldiğini farketselerdi, belki de sezdikleri şeyin manasını daha iyi anlarlar, bu kadar kötümser olmazlardı.

Yenilerin ilk vasfı olarak şunu belleyelim Yeni, her şeyden önce "duyu-sensation" denilen şeye çok değer verir. İyice anlaşılması için "duyu-sensation" dediğimiz şeyin bir de tarifini verelim. Duyu, *Littre*'de "Dış âlemin his uzuvlarımızdan birine tesiri ki, sinirlerle dimağa ulaştırılarak idrak olunur," diye tarif edilmiştir. Goblot ise, *Felsefe Lügati*'nde bu terimi "His uzuvlarımızdan

birinin tembih edilmesiyle hasıl olan psikolojik olay," diye tarif eder. Yenilerin şiirlerini, yazılarını okuyun, resimlerini seyredin, duyunun bu sanatçıların eserlerinde ne kadar büyük bir yer tuttuğunu göreceksiniz. Yeni, klasik gibi, düşünceye; romantik gibi, ihtirasa değer vermez. Yaşamayı, duygularla yoğrulmak manasına alır, sevmeyi de böyle anlar, ölmeyi de. (...)

Sadece bu vasfı bellemek, yeni şiirimizin birçok karanlık taraflarını aydınlatmaya yetecektir. Yeni şairlerin şiirleri kısadır; vezinsiz, kafiyesizdir. Yalnız şunu hemen söyleyelim ki vezin kafiye işi yenilikle doğrudan doğruya ilgili bir mesele değildir. (...) Yenilik şiirin muhtevasına, sanatçının daha çok şahsiyetine, duyuş ve hassasiyetine taalluk eden bir meseledir. Yenilik, dünyayı görüşte, tefsir ediştedir. Evet, yeni şairlerin şiirleri kısadır, vezinsiz, kafiyesizdir dedik. Sebebine gelince Bunlar çoğu zaman birer "duyu-sensation" şiiridir. Duyu ancak beş hissimizle yakalanır. Duyu dediğimiz şeyi şiir halinde tespit ederken klasik şairin yaptığı gibi akla başvurmak, veznin, kafiyenin de işe karıştığı akla uygun bir mimari hazırlamak, bir şimşek gibi çakıp sönen duyunun elimizden kaçıp gitmesine mal olabilir. Üstelik yeni şair için duyuların yanında, akılla kurulan yapının hiçbir değeri olamaz. (...) Yukarıda da dediğimiz gibi yeniler başlı başına bir âlemdir; başlı başına bir âlem olmaya özenir. Yeni şiir kısadır, çünkü duyu bünye itibariyle bir anda idrak edilen, bir anda elden kaçırılan küçücük bir intibadır.

(...) Yeni şiirleri eline bile almak istemeyen öyle kimseler tanıyorum ki aşağı yukarı aynı temayülleri Fransa'da temsil eden Gide gibi, Claudel gibi, Montherlant, hatta Baudelaire, Rimbaud gibi şairlere bayılıyorlar. Hem de onlarda bayıldıkları, tuttukları taraf, bu yeni dediğimiz temayül, bu yeni dediğimiz değerdir. Mesela Baudelaire'in "Albatros" şiirini beğenmiyorlar da "Saat" şiirini seviyorlar. Çünkü "Albatros" romantik bir şiir olduğu halde, ötekisi yani "Saat" yeni bir şiirdir. Genç nesil belki de bu Frenk şairleri gibi yücesini yetiştirmemiştir. Ama bu kimselerin gençlerin tuttukları yolun çıkmaz bir yol olduğunu söylemeleri biraz tuhaf oluyor. Temayül, aynı temayül, yol aynı yoldur. (...)

Gençleri dikkatle okumak lazım geldiğini sanıyorum. Aralarında fenaları da var, iyileri de. Onlarda kendimizi değil, önce onları aramalıyız. Nihayet, yeni şiirlerde yadırgadığımız şeyin, şu ele avuca sığmayan insanın, daha doğrusu hepimizin temayülle-

rinden başka bir şey olmadığını göreceğiz.

(Cumhuriyet, 17 Mayıs 1945)

YENİLER VE AKIL

Yeni şiirlerin manasız olduğu söyleniyor. Buna karşılık, yeni şiirlerin yalnız manadan ibaret olduğunu söyleyenler de var. Ama her iki taraf mana sözüyle neyi anlatmak istediğini ya bilmiyor, yahut da açık konuşmaktan çekiniyor. (...) Anladığıma göre, yeni şiirlerin manasız olduğunu ileri sürenler, önce, yeni şairlerin akılla, mantıkla ilgisi olmayan, hatta aklın mantığın kabul edemeyeceği şiirler yazdıklarını söylüyorlar. Görüşlerinde yanılmadıklarını kendilerine bildirelim. Yeni şairlerin çoğu zaman bu manada manasız şiirler yazdıkları doğrudur. Ama bu manada manasız şiirler yazmak değersizliğe düşmek demek de değildir. Böylelikle şiiri şiir yapan şeyin mana olmadığı meselesini açmak istemiyorum. Bremond ve bütün Saf Şiir taraftarları böyle düşünüyorlar. Onlar, bizimkilerin manalı buldukları şiirlerin de güzelliklerini manadan almadıklarını iddia ediyorlar. "Her şiir, şiiriyet vasfını, Saf Şiir dediğimiz esrarengiz bir gerçeğin varlığına, büyüsüne, değiştirici, birleştirici tesirine borçludur," diyorlar. Biz böyle demiyoruz. Sadece, yeni şairlerin, mantıkla, akılla ilgili olmayan şiirler yazdıklarını, gene de değersizliğe düşmediklerini belirtmek istiyoruz.

René Bertelé, yeni felsefe, yeni bilgi eğilimleriyle, yeni şiirin tutturduğu yol arasında benzerlik, birlik olduğunu söylüyor. Eğer yanılmıyorsam, bu birlik, bu benzerlik, gerek sanatın, gerekse felsefenin, bilginin, biraz da akıla eski saygıyı göstermemesinden ileri geliyor. (...) Yeni sanatın her şeyden önce "gayri akli–irrationnel" olduğu iddia ediliyor. Nasıl iddia edilmesin ki, yeni sanatçı, insanın daha çok, akıldan ve duygulardan arta kalan tarafını ele almaktan hoşlanıyor; olayları, aklıyla, duygularıyla değil, çoğu zaman aklın dışında kalan melekeleriyle cevaplandırmaya çalışıyor.

Burada ortaya şöyle bir soru atabiliriz Yeni'nin bu bakımdan acaba delilikle bir ilgisi var mıdır? Yalnız şunu hatırlatalım ki sanatını gayri akli bir temele oturtmasına karşılık, çoğu zaman duyuların peşinde koşan yeni sanatçı, iki duyu, iki haz arasında

yorgunluğa, bıkkınlığa, kötümserliğe vardığı zaman, herkesten çok düşünebilecek, zihnini işletebilecek bir durumdadır. Yeni sanatçı, sanat tekniği, sanat meseleleri üzerinde de durmadan düşünen insandır. O kadar ki yeni sanatçının, içinde daima bir tenkidci gezdirdiğini söylemek yanlış olmaz. Ama biz gene sorumuzu ortaya atabilir, yeni sanatçının delilikle bir ilgisi var mı diye sorabiliriz. Deli, yanılmıyorsam, akılla ilgisini kesmiş bir insan değildir. Deli, aklı iyi işlemeyen, yanlış işleyen bir insandır. Deli aklını kullanır ama kötü, bozuk düzen kullanır. Harpten sonra Fransa'da, İsviçre'de türeyen "Dada"cıların bu yüzden yanıldıklarını sanıyorum. Yayımladıkları beyannamelerde, üstlerine çeşitli haller yoran bu sanatçılar deli olduklarını da söylüyorlar, deli olduklarını söylemekle yirminci yüzyılın bir eğilimine cevap verebileceklerini umuyorlardı. Yeni sanatçı deli değil, olsa olsa bir çocuk, kafası sırasında alabildiğine işleyen, en ufak bir şey önünde hayretten hayrete düşen, hayal kurma gücüne erişilemeyen, hazlar, oyunlar, harikalar âşıkı bir çocuktur. Yeni, çocukluğunu, hayatının en alaka çekici, en insanca, en gerçek tarafı olarak ele alır. Akıl yaşından önceki çağını bir erginlik çağı sayar. (...)

Duyuşu bakımından akla fazla değer vermeyen, aklı gene akılla yeren, her fırsatta aklın tenkidini yapan sanatçıdan elbette akli, mantıki sanat eserleri beklemek doğru olmaz. Sanatlarını aklın üstüne kuran sanatçılar var. "Classicisme"in temeli akıldı. Bir klasik akla, mantığa aykırı eserler kaleme alamazdı. Mantık ve akıl meraklıları bu çeşit eserlere başvursunlar, kim ne karışır. Yenilere yeni ihtiyaçlarla koşmak lazım.

(Cumhuriyet, 2 Haziran 1945)

FAYDA

Birkaç türlü fayda var. Önce bitmiş bir şiirin, bir yazının, herhangi bir sanat eserinin faydası akla geliyor. Faydanın bu çeşidi üzerinde çok duruldu. Bir aralık gazete, dergi anketçileri her önlerine gelen yazara, "Sanat, sanat için midir, cemiyet için midir?" diye sorarlar, böylece sanatın faydası meselesini tazelerlerdi. Sanat hem sanat içindir, hem cemiyet içindir, hem de daha bir sürü şeyler için olabilir sanıyorum. Benim sözünü etmek istedi-

ğim fayda bu değil. Ama daha önce tuhaf bir şeyden bahsetmek istiyorum. Öyle yazarlar, öyle şairler tanırız ki, hususi hayatlarında ayrı bir zevkin, şiirlerinde ayrı bir zevkin adamıdırlar. Alacalı bulacalı kravatlardan, süslü püslü elbiselerden haz etmeyen adam, bakarsınız alabildiğine renkli, sadelikle hiçbir ilgisi olmayan şiirleri beğenir; hususi hayatında sağlığı, canlılığı sever, tutar sırf yürek paralamak için yazılmış, acıklı olması için zorlanmış yazılardan hoşlanır. Bu ikiliğin nereden geldiği bilinmez, ama şurası unutulmaması gereken bir gerçektir ki, hususi hayatımızda rehber edindiğimiz kaidelerden çoğu, şiirler, romanlar, piyesler için de doğrudur. Bazı şairlerin, romancıların, tiyatro yazarlarının, eserlerini süslemek için zoraki hayaller aradıklarını, güzel sandıkları teşbihlere, istiarelere başvurduklarını düşündükçe insanın yüreği sızlıyor. Bunlara yanlış bir yol tuttuklarını nasıl anlatmalı! (...) Eserini süslemeye kalkmak, süslenmeye kalkmakla birdir. "Ziynet ancak faydalı olduğu zaman bayağılıktan kurtulur, hatta ziynet olur," diyebiliriz. İşte bizim bu yazımızda anlatmak istediğimiz fayda. (...) Alain, gerdanlıkların, küpelerin, bileziklerin de eskiden birer faydası olduğunu söylüyor. Alain'e göre, bütün bu süsler vaktiyle birer korunma silahıydı. "Boğaz insanın can alacak noktalarından biridir. İşte gerdanlığın hikmeti. Ama kulağın altında, gerdanlığın üztünde can alacak bir yer daha vardır ki insanın orada damarlarının çarptığı duyulur. Kulağa asılan altından yahut başka bir madenden yapılmış levhacıklar bir oku, bir mızrağı durdurabilir," diyen yazar, alttan ince başlayıp üste doğru bir levha halinde genişleyen, zamanımızda da böyle yapılan yüzüklerin, halka halka bileziklerin parmakları, bilekleri korumak için kullanılan bir korunma silahı olduğunu ileri sürüyor. (...) Ziynette fayda kaidesini hiç korkmadan sanata tatbik edebiliriz. Teşbih, eğer düşüncemizi daha kuvvetle anlatmaya yarıyorsa makbuldür. Mısra içinde, üstüne basmak istediği kelimeyi kafiye düşüren, böylece kafiyenin sırtına bir de vazife yükleyen ustalık makbuldür. (...)

İlk bakışta pek basit görünen ziynette fayda kaidesi, sanatta büyük yer tutar; bilhassa mimarlıkta hiç şaşmaz. Meydana çıkardığı yapının her köşesini, eşiğinden tavanına, kapısından penceresine kadar fayda kantarma vurmayan mimar sadece çirkin bir eser verir. Bulunduğu yerin havasına suyuna uymayan, güneş girmeyen, kısacası kullanışsız bir yapının güzel olabileceğine

ben akıl erdiremem. Alain'i tekrar şahit göstermekten kendimi alamayacağım. Bu ihtiyar, biraz da eski kafalı sanat hocası diyor ki "Bir kapı her şeyden önce kapı olmalıdır. Eğer iskemle, oturulmaya elverişli değilse, güzel de değildir. Önce fayda. Sanatçı her şeyden önce zanaatçıdır. Eski evlere bakılırsa, ziynetin daima eserin peşi sıra gittiği görülür. Şiirde de böyledir. Kafiye ile vezin, eskiden, tıpkı ata sözlerinde olduğu gibi, hafızaya yardımı dokunsun diye kullanılırdı." Alain, süse kaçmayan, eserlerinin malzemesini, fayda kaidesine uygun olarak kullanan sanatçılara "dülger" ismini veriyor. Çünkü mimarinin bütün sanatlara yol gösterdiğini kabul eden yazar, mimariye de dülgerliğin yol gösterdiğini iddia ediyor. Ona göre Pascal dülgerdir. Tacitus dülgerdir. "Pascal ziynete kaçmazdı, sadece bir şey söylemek isterdi; işte onun dülgerliği. Tacitus bir şey anlatırdı; işte onun da dülgerliği," diyor.

Gayet açık bir düşünceyi dolambaçlı sözlerle karıştıran, pek ince meseleleri ele aldıkları zaman açık açık yazmak isteklerine rağmen, yazıları gine de güç anlaşıyan Frenk yazarlarını taklide yeltenen romancılarımız, kelimelerini, cümlelerini, söyleyecekleri söze göre idare ile, tutumla kullanmasını bilmeyen şairlerimiz, şu küçücük kaidenin doğru olabileceğini düşünseler ne iyi ederlerdi.

(Varlık, 1 Eylül 1946)

ŞİİRDE MANA

Bundan yirmi bir yıl önce, Fransız Akademisi üyelerinden Henri Bremond, şiir hakkında bir konferans vererek aşağı yukarı şu düşünceleri ileri sürmüştü

"Bir şiirin tadına varabilmek için o şiirin tamamını okumaya lüzum yoktur. Gelişigüzel açılan bir şiir kitabında gözümüze çarpıveren bir iki mısra, bize şiirden beklediğimiz heyecanı tattırıverir. Bir şiirden şiir olarak zevk duyabilmek için mutlaka manasını anlamaya lüzum yoktur. Manasını bilmedikleri Latince dualardan heyecanlanan köylü kadınlarını hepimiz biliriz. Zevk sahibi bir insan, güzel bir şiirin manasını anlamaya kalkışmaz. Nerval'in 'Sonelerim Hegel felsefesinden herhalde daha kolay anlaşılır, ama onların manasını açıklamaya kalkarsanız güzelliklerinden

eser kalmaz,' dediğini de hepimiz biliriz. Halk şiiri, manaya yanaşmaktan hoşlanmaz. Öyle mısralar vardır ki dört beş şehir isminin yan yana gelmesinden doğarlar, gene de güzelliklerine doyamayız. Güzel bir mısrada, veznini kafiyesini, manasını bozmadan yapabileceğimiz bir değişiklik bu mısraı öldürmeye yetiverir. Eğer şiirin güzelliği manasından ileri gelseydi, manaya dokunmadan yapılan değişikliğin, şiirin güzelliğini bozmaması icap ederdi. (...)"

1925 yılında verdiği konferansta, Bremond, aşağı yukarı bunları söylemişti. Bu konuda bizde yazılan yazılarda da buna benzer fikirler ortaya atıldı. Güzel mısralar ileri sürülerek, manaya dokunulmamak şartiyle yapılan değişikliklerin bunları nasıl mahvettiği gösterildi. Mesele ilk bakışta gayet açık, gayet sade gibi görünmektedir, ama biraz dikkat edilirse işin bu kadar açık, bu kadar sade olmadığı anlaşılır. Bir şiirin güzelliği manasından ileri gelmiyor ama acaba bu mana dediğimiz şey nedir? (...) Önce şunu söyleyelim ki, kelimelerin topluca bir mana ifade edebilmesi için bir veya birkaç kaziye halinde düzenlenmesi gerekir. Zaten yazı dilimizde cümle diye buna diyoruz. Kaziye ise akla uygun bir nesnedir. Şu halde mana, akla aykırı gelmeyen bir şey, daha doğrusu kavramlar arasında mantıki bir münasebettir. Mananın sırrı böylece çizilirse gerek Bremond'a, gerekse bizde bu fikri müdafaa edenlere hak vermemek elden gelmez... Ama acaba şiirde mananın böyle dar bir çerçeveye sığdırılması ne dereceye kadar doğrudur? Daha geçenlerde Balzac'ı okurken şöyle bir cümleye rastladım "Söz denen şeyin hiç de mutlak bir tarafı yok. Biz kelimelere, kelimelerin bize tesir ettiğinden daha fazla tesir ediyoruz. Bir kelimenin kuvveti, vaktiyle edindiğimiz ve bu kelimeye sığdırdığımız hayallerin çokluğuna bağlı." Demek ki bir kelimenin manası insandan insana değişebiliyor; değişmesi de icap eder. Yaş, görgü, bazı kavramların sınırlarını genişletip daraltabilir. Kelimeler böylece kaypak birer kalıp haline gelince bu kelimelerle kurulan kaziyelerin, yani kavramlar arasındaki zihni münasebetlerin de insandan insana değişmesi gerekir. Kaldı ki, yeni şiirlerde kaziye ismini veremeyeceğimiz şiir cümlelerine rastlıyoruz. Akla itibar etmediklerini söyleyen, akıl dışı melekeleriyle şiir yazdıklarını iddia eden şairlerin şiirlerinde her zaman mantığa uygun mısralara rastlanmıyor. Bu durum karşısında, hiç olmazsa şiirde, mananın sınırını biraz genişletmek lazımdır. Yeni

dediğimiz sanatçı, şiirde manaya, insandan insana değişen, sınırı pek de belli olmayan bir intiba, insanın şuuruna, okuduğu şiir cümlesinden düşen bir mürtesem gözüyle bakıyor. Aşağıdaki esaslar bu anlayışa göre tespit edilmiştir

a – Bilmece, manası üstünde olan sözdür. Ama bize ikinci bir cümle, ikinci bir söz daha tedai ettirebilir. Bu ikinci cümleye bilmecenin manası gözüyle bakmak âdet olmuş. Bu düşünce istiare dediğimiz lafız sanatına da teşmil edilebilir. Çoğu insan bir istiarenin neye delalet ettiğini anlamadan onu sevmekten kaçınıyor. İstiare güzelse insanda bıraktığı intiba ile güzel olmak lazım gelir, yoksa bilmeceleri deşmekten hoşlanan safdillere yeni bir fırsat hazırladığı için değil.

b – Mana insandan insana değişir. İnsanın iç ve dış yapısı, çeşitli meyilleri, yaş, görgü, yukarda da söylediğimiz gibi anlayışımıza tesir eder. Hiç deniz görmemiş bir adamın, denizden bahseden bir mısraı anlayışıyla bütün ömrünü deniz kıyısında geçirmiş bir adamın anlayışı arasında bir fark olsa gerek.

c – Bir dilde tamamı tamamına aynı manaya gelen iki kelime bulmak pek zordur. Hane ve ev kelimeleri aynı manaya gelmez.

Manaya bu gözle bakılırsa gerek Bremond'un, gerekse Bremond'un fikirlerini bizde müdafaa edenlerin düşüncelerine hak verilemez. (...)

(Varlık, 1 Ocak 1947)

YENİ ŞİİR VE SOSYAL MESELELER

Birtakım sanatçılar vardır ki hayat kavgasının en civcivli noktasında göz açtıkları, yetiştikleri için ister istemez sanatlarında da bu kavgayı güderler. Bunları faydasız bir güzelliğe inandırmanın, alıştırmanın hemen hemen imkânı yoktur.

Öyle sanatçılar da vardır ki, güzelliğin, güzellikten ayrı bir gayesi olabileceğini akıllarına sığdıramazlar. Bu ikinci çeşit sanatçılar arasında mesela bir şaire, şiirin ne biçim bir şey olduğunu soracak olursanız, size şiirin bir kelime sanatı olduğunu, bütün hünerin güzel söylemede, güzel bir bütün kurabilmede toplandığını söyleyecektir. Belki de Alain'in bir cümlesini tekrarlayarak diyecektir ki

– Sanat bir düşünüş tarzı değil, bir yapış tarzıdır.

Bana kalırsa bu cevabın doğru bir tarafı vardır. Hem yanlış da olsa, şaire, bu sözlerinin yanlış olduğunu söylemek onu büsbütün çileden çıkarmaktan, küstürmekten başka işe yaramaz.

Ama şaire bu suali soran adama da susup yüz geri etmek yaraşmaz. Şaire demeli ki

– Madem ki iş güzel söylemekte, kelimeleri güzel bir şekil kurmak amacıyla ustalıkla istif etmekte, madem ki bütün mesele söylenende değil, söyleyiş tarzında, öyleyse ha aşktan bahsetmişsin, ha adaletsizlikten, haksızlıktan; ha iç macerandan bahsetmişsin, ha büyük yığınların macerasından.

Bu şair eğer aklı başında bir adamsa

– Doğru arada fark yok diye cevap verecektir. Güzel söyle de, ne söylersen söyle.

Ama bu çeşit şairlerin hepsi bu kadar uysal değildir. İçlerinden, söylenecek şeyi, bu söylenir, bu söylenmez diye ikiye ayıracaklar da çıkacaktır.

Bir büyük gerçekler davası var, hani şu insanoğlu yeryüzünde durdukça değişmeyen gerçekler, aşk gibi, ölüm gibi, her çağda aynı kalan, insanı daima heyecanlandıran konular. Şair bize

– Sanatçı ancak bunlardan bahsederse dayanıklı olur, zamanın yıpratıcı tesirine karşı kor, diyebilir.

Ama bizim de bu cevabı hemen suya düşürmek elimizdedir.

Öyle sanıyorum ki açlığın hürriyetin, saadete ulaşmak uğrundaki sürekli çırpınmanın, kavganın da aşk kadar, ölüm kadar, hiç olmazsa bunlar kadar değişmeyen, aynı kalan bir tarafı vardır.

Kısacası, bu şairle de pekâlâ uzlaşabiliriz. Yalnız bir nokta var. Herhangi bir meseleyi bir şair için ele alıp söyleyivermek o kadar kolay bir iş değildir. Bütün ömrünce aşktan, yalnızlıktan, ölümden bahsetmiş bir şairin birdenbire sosyal dediğimiz meselelerden söz açması, o kadar kolay olmaz. Bu meselelerin, güzellikte güzellikten başka bir gaye aramayan şairin sanatıyla uzlaşmayan, hatta bu sanata aykırı düşen birçok tarafları olabilir.

Mesela sosyal meselelerden söz açılması bazen belagat isteyebilir, daha erkek, daha dik bir ses, ayrı bir eda, ayrı bir zevk gerektirebilir.

Halbuki, şair, Verlaine'e uyup belagatin çoktan boynunu koparmış, Eluard'a uyup ahengi, musikiyi bir yana bırakmış, sadece

göz için şiir yazmaya başlamıştır. Ama ne zararı var, şiir çetin bir deneme, kesintisiz bir araştırma değil midir?

Biz sosyal meselelerden söz açmaya uğraşmanın şiirimiz için yeni bir gelişme kaynağı olacağına, bu araştırmalar sayesinde yeni hamleler yapılabileceğine, üstelik gönlümüzce itibar görmeyen yeni şiirin halk arasında büyük bir rağbet kazanacağına inanıyoruz.

Yakından tanıdığımız bir iki şair şimdiden bu çetin, çetin olduğu kadar da bir şair için zevkli denemeye girişmiş bulunuyor. Önce kendi malzemeleri, kendi edaları, kendi zevk çevreleri içinde başlayan bu denemenin, şahsiyetlerini de topyekûn değiştirmesi ihtimali vardır.

Şiire cesaretle bakmasını bilen bütün yeni Türk şairlerine sesleniyorum Bu fırsat şiirimiz için kaçırılmayacak kadar büyük ve güzeldir. Kollarımızı sıvamalıyız.

(Hür, 8 Mart 1947)

ŞAİRİN KAHRAMANLIĞI

Güzel şiir yazmakla iş bitiyor mu? Nice güzel şiirler yazmış şairler var ki sevmiyoruz, nice kötü şiirler yazmış şairler de var ki onların kötü şiirleri bize batmıyor, bu şairlere bayılıyoruz.

Okuyucu, sevdiği şairin yaşayışını bilmek istiyor, başından geçen vakalara ilgi gösteriyor, son nefesinde söylediği sözü merak ediyor, kimlere sevdalandığını, nasıl yaşadığını öğrenmeye çalışıyor. Sinema meraklısı da böyle değil mi? O da Rita Hayworth'un boyunu, kilosunu, belinin, kalçalarını santimi santimine ölçüsünü öğrenmek için dergiler karıştırıp durmuyor mu? Şairler halkın karşısında, tıpkı sahnedeki gibi ölçülü biçili hareket etmek gerektiğini eğer bilmiyorlarsa, bilsinler. Ama biliyorlar da... Baudelaire saçlarını yeşile boyadığı zaman halkı şaşırtmak istiyordu.

Halkın, şairin hayatıyla yakından ilgilenmesi, belki de sadece bir meraktan ileri geliyor. Şairin hayatı, eserini daha kolay anlamamıza yardım ediyor, bazı kör düğümlerin hemen çözülüvermesini sağlıyor.

Acaba halk hangi şairleri seviyor? Öyle ya, mademki okuyucu, şairin, şiiri dışında, yaşayışıyla, hatta doğrudan doğruya şah-

sıyla da ilgilidir, o halde olabilir ki şöyle şairleri sever de böyle şairleri sevmez. Bize öyle geliyor ki halk her devirde başka cins şairleri severdi. Mesela XVII. yüzyıl Fransa'sında, klasik çığırın geliştiği çağda, şiirin meraklıları herhalde akıllı, ahlaklı, muvazeneli şairleri seviyorlardı. Klasik çığır rağbetten düşüp de meydan romantiklere kalınca, sevdadan başka bir şey düşünmeyen, beli kılıçlı, saz benizli o beyzade şairler göze girdi. Yakın zamanların sevilen şairlerini daha iyi biliyoruz. Bunlar her şeyden önce şaşırtıcı insanlardır. Deli, acayip, sinirli, ama şaşırtıcı, Nasreddin Hoca gibi eşeğe ters binen soyundan şairler.

Ya bugünün halkı, hangi çeşit şairi seviyor acaba? Galiba kahraman şairi.

(Yaprak, 1 Mart 1949)

PERÇEMLİ SOKAK (ÖNSÖZ)

Dil bir anlaşma aracıdır. Karşımızdakine, vapurun yüzdüğünü mü anlatmak istiyoruz, *vapur*'la *yüzmek* eyleminin dildeki işaretlerini, *vapur*'la *yüzmek* kelimelerini yan yana getiririz. Bir dilin kelimeleri birer işaret olarak gerçeği gözümüzün önüne getirmekle ödevlidir. Ama bizler konuşurken gerçeği kurcaladığımızı, gözden geçirdiğimizi pek anlamayız. Bir dili kullanmak, kelimelerin bizde uyandırdığı görüntülerin[*] yardımıyla bir şey anlatmak demektir. O şeye anlam diyoruz. Bir sözün anlamı, çoğu zaman o sözün gözümüzün önüne getirdiği görüntüden başka bir şey değildir. *Ahmet yürürken düştü* sözünde olduğu gibi. Yürürken düşen Ahmet'in görüntüsü bu sözün anlamıdır. *Balık kavağa çıkınca gelirim* dediğimiz zaman gözümüzün önüne gelen görüntüden ikinci bir görüntüye *sana hiç gelmeyeceğim* sözünün görüntüsüne sıçrarız. Bu da onun anlamıdır. Her söz bir görüntü ile karşımıza çıktığına göre her sözün bir anlamı vardır demek yanlış olmaz. Ama biz, sözler arasında bir ayırım yaparız. Bir sözün gözümüzün önüne gelen görüntüsü, olabilecek bir şeyse o söze anlamlı, olmayacak bir şeyse anlamsız deriz. *Ahmet düştü* sözünün bir anlamı vardır, çünkü Ahmet düşebilir. *Lambanın saçları ıslak* sözünün bir anlamı yoktur, çünkü lambanın saçı olmaz. Bir kelime sanatı, bu yüzden bir görüntü sanatı olan şiirin sadece olabilecek görüntülere bağlanması istenemeyeceğin-

den anlamla da bağlı kalması istenemez.

Konuşurken anlamdan da öte bir şey, bir sonuç bizi ilgilendirir. *Ahmet düştü* dendiği zaman, bu sözü anlar anlamaz, onunla bir görüntü, bir anlam olarak değil, bir sonuç olarak ilgileniriz. Artık Ahmet'in sağlık durumunu düşünürüz. Bu yüzden konuşmanın, yani dille işaretleşmenin tadını çoktan yitirmişizdir. Halbuki kelimeleri kullanmak, göz önüne birtakım görüntüler getirmek, gerçekle oynamak, gerçeği kurcalamakla birdir. Kelime bu bakımdan bizi resmin çizgisinden, renginden, musikinin sesinden daha çok gerçeğe yaklaştırır. Ama biz gerçeğe olan ilgimizi de yitirmişizdir. Çünkü gerçeğe alışmışızdır. Gerçeğin gündelik düzenini değiştirmek, yahut başka bir açıdan bakabilmek elimizde olsaydı, daha çok ilgi duyardık ona. İşte gerçeğin düzeninde yapamayacağımız bu değişikliği, kelimelerin konuşma dilindeki gündelik düzeninde yapmak bize bu açıyı sağlayacak, birbirine yabancı sanılan kelimelerin karşılıklı ışığında gerçek unuttuğumuz yüzüyle çıkacaktır karşımıza.

(*) Görüntü *image*, hayal

(*Perçemli Sokak*, Kasım 1956)

ŞİİRDE ANLAM

Söze bir örnekle başlayalım. *Akşam oldu lambalar yandı*, dediğimi düşünün. Bu anlaşılır bir sözdür değil mi? Neden? Çünkü, olağan bir şeydir akşam olunca lambaların yanması. *Akşam oldu lambalar söndü*, dersem, iş biraz değişir. Akşam olunca bizim bildiğimiz lambalar yanar, ama belki elektrik akımı kesilmiştir de sönmüştür, diye düşünür, bu sözü de anlarsınız. *Akşam oldu duvarlar yandı*, dersem, akşam olunca duvarların yanmayacağını bildiğiniz için bu sözde bir benzetme var, bize güneşin, batarken duvarlara vurduğu, duvarların yanmış gibi aydınlandığını söylemek istiyor, der, bu sözü de anlarsınız. Ama, *Akşam oldu zurnalar yandı*, dersem, bu deli saçmasını kimse anlamaz. Neden? Çünkü zurna, lamba gibi ışık verici bir nesne değildir, üstelik bir benzetme de yoktur bu sözde. Konuşma dili, düşünceleri, duyguları, olayları anlatmak için bir araçtır. Gel gelelim şiir, her zaman düşünceleri, duyguları, olayları anlatmak için yazılmaz. Şair, dünyayı olduğu gibi kâğıda geçirmez, sanki yaradanın ken-

disiymiş gibi dünyayı yeni baştan kurar, diyor Fransız şairi Audiberti. Bugünün şiiri, tıpkı öteki sanatlar gibi, olanı, olağanı anlatmakla yetinmiyor, yeni sanat gerçekleri kurmaya çalışıyor. Ama bu çaba ister istemez gerçeğin düzenini değiştirmekten, gerçeğe yeni bir düzen vermekten öteye geçemiyor. Gerçeğin bir parçası olan sanatçı istese de gerçek dışı bir şey düşünemez. Olsa olsa gerçeği ezer büzer, ona yeni bir düzen verebilir; tıpkı melez hayvanlar, melez bitkiler gibi, melez varlıklar yaratabilir. Konuşma dilinde deli saçması sayılan, *Akşam oldu zurnalar yandı* sözünü şiir dilinin çevresi içinde ele alırsak, şairin zurnayı, lamba gibi aydınlatan, ışık veren bir nesne haline getirdiğini, böylece zurnadan, lambadan ayrı lambayla zurna kırması yeni bir şiir varlığı icadettiğini düşünmemiz gerekir. Hoşa gitmesi, gitmemesi başka; ama bu söz, *Akşam oldu lambalar yandı* sözü kadar seçik, o söz kadar yalın, o söz kadar açıktır. Şiir dilinde böyle bir sözü anlamak istemeyenler, kimi zaman alışkanlıklarına, kimi zaman da beğenilerine kurban oluyorlar. Bir zamanlar Orhan Veli'nin en yalın sözlerini de anlamazlardı. O sözlerin altında ikinci bir anlam ararlardı. Bugün de o yalın sözler kadar seçik, ama gerçeğin düzenine aykırı bir düzende kurulmuş şiir cümlelerini anlamadıklarını söylüyorlar. Bu gidişle anlayamazlar da. Çünkü şair, onların gördüklerini, bildiklerini değil, görmediklerini, bilmediklerini anlatıyor. Çarşıyı, pazarı, damı, ağacı yerli yerinde bulmak isteyenler, bir sanatçının gündelik gerçeğe nasıl yeni değerler kazandırdığını merak etmeyenler okumasınlar yeni şiirleri. Genç Fransız şairi, eleştirmecisi Rousselot şöyle bir hikâye anlatır bir ressam, manzara resmi çizen başka bir ressama "Sakın koyun resmi yapmayın," demiş. "Biri çıkar, koyunu sizden çok benzetir. Başka biri ondan da çok benzetir. Ama hiç kimse tabiat kadar koyunu koyuna benzetemez. İyisi mi gördüğünüzün değil, görmediğinizin resmini yapın." Yeni ressamlar kadar, yeni şairler de dinliyorlar bu öğüdü.

(Esi, Mart 1957)

ANLAM

"Yeditepe"nin 165. sayısında Memet Fuat'ın yazısını ilgiyle okudum. Yazar, İlhan Berk'in gene bu dergide çıkan bir konuş-

masını eleştiriyor. İlhan Berk anlamsız şiirden yana. Memet Fuat bunu doğru bulmuyor.

Perçemli Sokak'ın önsözünde "Şiirin anlamla bağlı kalması istenemez" demiştim. Demek o zaman ben de anlamsız şiirden yanaymışım. Aradan iki yıl geçti, bugün de anlamsız şiirden yanayım. Ama anlamsızlığı İlhan Berk'in anladığı gibi anlamıyorum. İlhan Berk çok şey biliyor. Valéry üstüne ileri geri konuşurken "Valéry'nin şiirinden anlamlar çıkarılmasını anlamıyorum. Niçin mi? Hep kesin bir anlamı vardır çünkü şiirlerinin. Bu zor bulunur ama, çeşitli anlamlara gitmez hiç," diyebiliyor. Halbuki Valéry, şiirlerinin anlamı için bakınız kendisi ne diyor "Şiir'lerime ne anlam verilirse anlamları odur. Benim onlardan çıkardığım anlam bana göredir, kimsenin onlara başka anlamlar vermesine engel olmaz. Her şiirin, şairin belirli bir düşüncesine uygun, yahut bu düşüncenin tıpkısı, asıl, tek bir anlamı olduğunu söylemek, şiirin yapısına aykırı, hatta şiiri öldürebilecek bir yanılmadır." *(Charmes, commentés par Alain,* Önsöz*)* Demek ki yanılıyor İlhan Berk.

"Gerçekten şiirin amacı güzellik yaratmaktır. Bunun dışında hemen hemen bir amacı yoktur... Dilin bir çeşit tadını çıkarma, dili bulma. Tek amacı da güzellik. Bunu da ozan oynaya oynaya bulur," gibi sözlerine gelince, ne diyeceğini şaşırıyor insan. Bunları kendi yazdığı şiirler için söylese, ben böyle yapıyorum dese, hadi neyse, ama, o, Valéry'den René Char'a kadar bütün Fransız şairlerinin adını karıştırıyor işin içine. Memet Fuat bu yargılara bakıp ister istemez "Bir deneme içindesiniz. Aşırı, gittikçe karanlıklaşan bir deneme. Geliştikçe soyutlaşıyor. Bozuluyor, insandan uzaklaşıyor," diyor. Güzellik gibi neydiği belirsiz, buğulu bir kavramdan başka amacı olmayan şiirin şairine, ben de olsam böyle derim. Bu sözlerimle, Memet Fuat'ın anlamsız şiirle ilgili düşüncelerine katıldığım sanılmasın. Dedim ya, ben de anlamsız şiirden yanayım. Nedir bu anlamsız şiir öyleyse? Daha doğrusu anlam nedir?

1. Anlam, karşımızdakinin bize herhangi bir işaretle anlatmak istediği şey midir?

2. Karşımızdakinin bize dille anlatmak istediği şey midir?

3. Yoksa karşımızdakinin bize dille anlatmak istediği akla uygun şey midir?

Bence, önce bu noktada anlaşmalıyız. Bana, "Bize anlatılan

her şey anlamdır, bunun akla uygun olup olmamasına bakılmaz," derseniz, ben de size, "Şiir sadece anlamdır, şiirde anlamdan başka bir şey yoktur," derim. Ama anlamcılar, anlamı böyle anlamıyorlar. Onlarca anlamın anlam olabilmesi için, önce akla uygun olması gerek. O zaman biz de diyoruz ki Şiirin bu çeşit anlamla bağlı kalması istenemez.

Perçemli Sokak'ın önsözünde "Bir kelime sanatı, bu yüzden bir görüntü sanatı olan şiirin sadece olabilecek görüntülere bağlanması istenemeyeceğinden anlamla da bağlı kalması istenemez," demiştim. Olabilecek görüntü, yani tabiat kanunlarına uygun görüntü, yani akla uygun görüntü. Epeyce oluyor, gazetelerin birinde şöyle bir başlık görmüştüm "Amerikalı bir şoför, elini direksiyonda unuttu." İnsan elini direksiyonda unutamayacağına göre bu söz anlamsızdır. Ama okuyunca anlıyoruz; şoförün eli takma imiş. Olağanüstü, olağan haline gelince, anlamsız da anlamlı oluveriyor. Bu, anlam kavramına benim yakıştırdığım bir anlam değil. Hikâyeyi bilirsiniz. Cenap Şehabettin, şiirlerinden birinde, *sâât-ı semenfâm* (yasemin renkli saatler) tamlamasını kullanır. Anlamcılar ayaklanırlar. Saatin rengi olmaz, bu söz anlamsızdır, derler. Bence Cenap Şehabettin'in yapacağı bir şey vardı, bu tamlamanın ilk bakışta anlamsız gibi görünen, ama gerçekte sevda ile geçen hoş saatleri anlatan bir geçi olduğunu söylemek. (Geçi kelimesini *mecaz* karşılığı kullanıyorum. *Mecaz* Arapçada geçilen yer, yol anlamına geliyormuş. Fransızcası *tropc*. Yunancada çeviriyorum anlamına gelen *trepo*'dan alınmış. *Naci Lügati*'nde güzel bir de tanımlama var "Mecaz hakikatin köprüsüdür," diyor.) Anlamcılar bir geçid'e bile mantık aradıkları için, Cenap Şehabettin, ister istemez, kendini şöyle savunuyor Geceye, kara gece, karanlık gece diyor muyuz? Diyoruz, Saat, zamanın bu arada gecenin bir parçası mıdır? Parçasıdır. Bütüne kara diyebiliyoruz da, o bütünün bir parçasına, kara gibi bir renk olan yasemin rengi neden deyemeyelim?

Anlam, bir sözün altındaki akla uygun şeyse, şiirin anlamla bağlı kalması istenemez. Çünkü şiir, aklın dışında kalan şeyleri de anlatır. Heyecanları anlatır mesela. Şiirin anlamla bağlı kalmaması, sanıldığı gibi sıkıla sıkıla posası çakmış bir çığır değil, bugünkü Fransız şiirinin genel özelliğidir. Rousselot, *Panorama critique des nouveaux poètes français* adlı kitabının başında şiiri şöyle tanımlıyor "Şiir bir anlatım aracıdır. Öyle bir anlatım aracı

ki elinden gelse kelimelerden vazgeçer. Ama akılca işleyen akıldan (raison raisonnante) pekâlâ vazgeçebiliyor... Bir anlatım aracı ki, tanrılardan gelse de, insanın en gizli ormanlarından geçerek, kanın sıcak pınarında, düşlerin çürük batağında yıkanıyor. Bir anlatım aracı ki, Reverdy'nin dediği gibi, bir izlenim (impression) değil, bir açıklama hiç değil, ama bir anlatıdır (expression)." Şu tanımlamadan da anlaşılıyor ki, şiir bir anlatıdır. Ama akılca işleyen akla dayanmayan bir anlatı. Bizde anlamsız şiir deyince, bir şey söylemeyen, bir şey anlatmayan şiir sanılıyor. Olur mu öyle şey! Bir şey anlatmamanın en kestirme yolu susmaktır. Her ağzını açan, ister istemez, bir şey anlatmak sorumluluğunu yüklenir. Anlamsız şiir, bir şey anlatmamak şöyle dursun, bize anlamlı şiirin anlatamadığını anlatıyor, bizi insandan uzaklaştırmak şöyle dursun, bize insan gerçeğinin, dış gerçeğin ta kendisini vermeye çalışıyor. Bugünkü şiir, gerçeği yakalamak peşindedir. Diyeceksiniz ki gerçeğe ulaşmanın bir yolu var, o da akla başvurmak. Bilim için belki doğru olan bu söz, şiir için doğru değildir. Çünkü şiirin aradığı, gerçeğin başka bir yönüdür. Şiir, gerçeği, heyecan veren yönüyle arıyor.

Yirminci yüzyılın başında Fransa'da ortaya çıkan gerçeküstücüler, bilgi problemini gerçeküstücülüğün temel taşı haline getirmişlerdi. Hugnet, gerçeküstücülüğü "Düşünce kaynaklarının durmadan araştırması... aklın bazı değerlerinin yeniden gözden geçirilmesiyle ilgili bir bilgi metodu... Düşüncenin sistemli olarak araştırılması için bir yol" olarak tanımlıyor. Eluard, gerçeküstücülüğü, "İnsanın derin bilincini ışığa çıkarmaya çalışan bir bilgi aracı" olarak görüyordu. Breton ayrıca, sanatta duyumla (idrak, perception) anlatım, canlandırım arasındaki aykırılığa parmak basıyordu.

Bugünkü anlamcılar da bir bakıma gerçeküstücüler gibi yanılıyor, bilimsel bilgiyle, şiirsel bilgiyi birbirine karıştırıyorlar, bu iki kolu ayırdetmek istemiyorlar. Georges Mounin adındaki eleştirmeci, şiirsel bilgiyi, heyecana dayanan bilgi (connaissance émotionnelle) olarak tanımlıyor. Gerçek karşısında duyulan heyecan şiirin konusudur. Eski şair, bu heyecanı duyuma aykırı bir şekilde aklında dondurarak, akıl yoluyla anlatırdı. Bugünkü şair bu heyecanı gene aklın ışığında, ama aklın dışından, daha canlı duyuma daha yakın olarak vermeye çalışıyor. Cemal Süreya'nın

Sen çırılçıplak elma yiyorsun
Denizin ortasına kadar elma yiyorsun
Yüreğimin ortasına kadar elma yiyorsun

mısralarını daha iyi anlamak için benim "Ekmek ve Yıldızlar" adındaki eski şiirim hatırlansın

Bazen şaşırıp ekmek yerine
Yıldız yiyorum

Ben, yıldızlara karşı ekmeğini yiyen insanın dişlerini somununa gömerken duyduğu, yıldızları da ısırmak gibi bir isteği kalıplaştırarak, dondurarak anlatmışım. Şiirimizin daha gelişmiş bir çağında Cemal Süreya, buna benzer bir duyuyu, elma yiyen kadınla, benden çok daha canlı, duyuma çok daha yakın anlatabiliyor. Benimki bir buluş, onunki bir anlatı. Neden mi? Çünkü o aklın dışına çıkabilmiş. Gene bu şair

Ve zurnanın ucunda yepyeni bir çingene

mısraı ile, şu bizim alıştığımız, alıştığımız için tadını yitirdiğimiz zurnalı çingene gerçeğini ele alırken, *önce çingene sonra zurna* kalıbını parçalıyor, çingeneye zurnadan geçiyor, böylece aklın baskısını hiçe sayarak, bize gerçeği ilkel heyecanıyla tattırıyor.

Gerçeğe ışık tutmakta gösterdiği başarı yeni şiirin erdemlerinden biri. Daha başka erdemleri de var yeni şiirin.

(Yeditepe, 8 Aralık 1958)

ŞİİR OLMASA

Metin Eloğlu geçenlerde, şöyle bir şey sordu bana "Şiir yazılmasa ne olurdu?" Soruyu çok ilgi çekici buluyorum. O gün, arkadaşıma, yarım yamalak verdiğim cevabı, bugün, burada, biraz derleyip toplamaya çalışacağım. Sorumuzu şöyle açıklayabiliriz "Şiir yazılmasaydı nemiz eksilirdi? Şiirin yaşayışımızda bir ödevi var mı? Şiir, su gibi, ekmek gibi gerekli midir?"

Sözü biraz başından alacağım. Birkaç Fransızın kitabında, bu arada Valéry'de gördüğüm bir düşünce var "Şair, şiirinden do-

ğar," deniliyordu. Bu, benim anladığıma göre, şairin önce kişiliği yoktur, şair şiir yaza yaza bir kişilik edinir, demek değil. Öyle olsaydı, şair dünyaya bir bildiriyle gelir, şairin daha ilk başta bir kişiliği vardır, ömrü boyunca bunu anlatır, gibi, tek yönlü, metafizik bir düşünce olurdu bu da. Şair, elbette, işe sıfırdan başlamaz. İlk şiirini yazarken de belirli bir kişidir. Şu var ki kişilik cansız bir kalıp değil. Durmadan etkileyerek, durmadan etkilenerek, durmadan gelişiyor. Şairin kişiliğini etkileyen şeyler arasında kendi şiirleri de var. Bana kalırsa, şairi en çok kendi şiirleri etkiler. Şairler, her zaman, şiirlerinin adamı olmaya çalışmışlardır. Öte yandan şiir öyle bir binektir ki, binicisini hep kendi istediği yöne çekip götürmek ister. Şair, şiirine dayatamaz, demiyorum. O da dayatır elbette. Biri çeke, öteki dayata, ortalama bir yol tutulur. Kişilik de böylece durmadan gelişir. Bu karşılıklı yaratmaya, daha doğrusu yaratışmaya şaşmamalı. Her uğraş böyle değil midir? Her iş, işçisini doğurmaz mı? Bu konuda uzun uzadıya yazılabilir. Ama bizim, Metin Eloğlu'nun sorusuna dönebilmemiz için, şimdi de, bu düşüncenin başka bir yönüne geçmemiz gerek.

Yeni okuduğum bir kitapta, "Şair şiirinden doğar" sözü genişletilmiş, "Şiir hem şairini, hem okuyucusunu doğurur," deniyor. Bu da doğru. Duyarlığımızı, beğenilerimizi biraz okuduğumuz şiirlere borçluyuz. Filan şairin şiirlerini okumasaydık başka bir insan olacaktık. Romantik şiirle beslenen okuyucuyla yeni şiir okuyucusu arasında bir başkalık olması gerektiğini kolayca kabul edebiliriz sanıyorum. Demek ki şairini yaratan şiir, okuyucusunu da yaratıyor. İyi ama okuyucu da eli kolu bağlı durmuyor. Bir iş tutuyor. Ya öğretmendir, ya işçidir, ya politikacı. Diyeceğim hem yaratıktır, hem yaratıcı. İster istemez, okuyucunun yaratıcılığında okuduğu şiirlerin de payı olacak. Kısaca, dünyanın insan eliyle donatımında, bu yaratmada, şiirin de tuzu biberi bulunduğunu söylemek yanlış olmaz. Öyleyse "Şiir hem şairini, hem okuyucusunu doğurur" sözünü, daha da genişleterek, "Şairini de, okuyucusunu da doğuran şiir, gerçeği de doğurur," diyebiliriz. Şiirin gerçeği doğurma özelliği üstünde ne kadar durulsa azdır. Hürriyet şiirlerinin, kurulu hürriyet düzenlerinde az mı payı var? Ayrıca, şiirin kendisi, yaşayışımıza karışmış bir gerçektir. Bu bir yana, şiirin nesnel gerçeğe bile diş geçirdiği görülüyor. İşte küçük bir örnek

Âşık merdiveni bir bitkinin adıdır. Sıra sıra, ince yapraklı, herhangi bir saksı bitkisi. Kim bilir kim ona bu adı takmış? Ayırmış onu şebboy'dan, papatya'dan. Ona bir tat, bir anlam aşılamış. Onu yaşayışımıza karıştırmış. Bitkiyi toprağa ekmek, yeşertmek kadar önemli bir iş bu. Şunu söylemek istiyorum Bu bitkiye âşık merdiveni adını takan kişi ona sadece şairce bir ad bulmakla kalmamış, o bitkinin kişiliğini, anlamını da yaratmış.

Kısaca diyebiliriz ki, gerçekten doğan şiir, bütün yaratıklar gibi, boş durmuyor, yaratılır yaratılmaz yaratıcı oluyor.

Metin Eloğlu'nun sorusuna şöyle cevap verebiliriz

Şiir olmasaydı, yaşama dediğimiz oluşun çarklarından biri eksilirdi. Belki kıyamet kopmazdı ama insanlar sevişemez, öpüşemez, beğenemez, yarınların yeni düzenine şiirli dünyanın hızıyla kavuşamazdı.

(Yeditepe, 1-15 Haziran 1959)

YAŞAMÖYKÜSÜ

Oktay Rifat 10 Haziran 1914'te Trabzon'da doğdu. Şair ve dilci Samih Rifat'ın oğludur. Ankara Erkek Lisesi'nden sonra girdiği Ankara Hukuk Fakültesi'ni 1937'de bitirdi. Devlet sınavını kazanarak Maliye Bakanlığı hesabına Paris'e gönderildi. II. Dünya Savaşı nedeniyle, orada yaptığı doktora çalışmasını tamamlayamadan 1940'ta Türkiye'ye döndü. Bir süre Maliye Bakanlığı'nda, daha sonra Matbuat Umum Müdürlüğü'nde çalıştı. Serbest avukatlık yaptı. 1955'te İstanbul'a yerleşerek avukatlığını sürdürdü. Sonra Devlet Demir Yolları'na girdi ve emekli olana değin bu kurumda çalıştı.

Karga ile Tilki adlı şiir kitabıyla 1955 Yeditepe Şiir Ödülü'nü, *Şiirler* adlı kitabıyla 1970 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'nü, *Bir Cigara İçimi* adlı kitabıyla 1980 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü'nü, *Dilsiz ve Çıplak* adlı kitabıyla 1984 Behçet Necatigil Şiir Ödülü'nü kazandı. *Yağmur Sıkıntısı* adlı oyunu Ankara Sanat Sevenler Derneği'nin Yılın En İyi Oyunu Ödülü'nü ve TRT 1970 Sahne Eserleri Yarışması'nda Başarı Ödülü'nü aldı. *Danaburnu* adlı romanına 1981'de Madaralı Roman Ödülü verildi.

Şiirle lise sıralarında uğraşmaya başlayan Oktay Rifat ilk şiirlerini 1936-1944 arasında "Varlık" dergisinde yayımladı. Daha sonra sürekli olarak "Aile", "Yaprak", "Yeditepe", "Yeni Dergi" gibi dergilerde şiirleri görüldü.

Liseden arkadaşı olan Orhan Veli ve Melih Cevdet'le birlikte 1937'de "Varlık" dergisinde yaptıkları çıkış Türk edebiyatında, daha sonra Garip olarak adlandırılacak olan şiir akımını doğurdu. 1941'de Orhan Veli'nin hazırladığı *Garip* adlı şiir kitabında Orhan Veli ve Melih Cevdet'le birlikte onun şiirleri de yer aldı. Kitabın Orhan Veli imzasını taşıyan önsözünde getirilmek istenen yeni şiirsel tutumun özellikleri anlatılıyor, her türlü şairanelikten ve sanatlardan uzak, ölçü ve uyaktan arınmış bir şiir savunuluyordu. Farklı tepkilere yol açan *Garip*'teki şiirlerde, kentte yaşayan sıradan insanların günlük yaşamlarına lirik olmayan bir biçimde yaklaşılıyor, şiire o zaman için yepyeni olan konular ge-

tiriliyordu.

1945'te yayımlanan *Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler* adlı kitabında, Oktay Rifat'ın bir yandan Garip çizgisini sürdürmeyi denerken bir yandan da geleneksel biçimlere döndüğü izlendi. Bu kitaptaki şiirlerden bazıları ölçülü uyaklıydı, hatta "Türkân'a Ağıt" şiirinde olduğu gibi geleneksel koşma biçiminde yazılmıştı. Özellikle kitabın ikinci bölümünde yer alan "Paul Valéry'ye Ağıt" "Gemi" "Türkân İçin" ve benzeri şiirler biçimsel olarak eski şiirle bağları koparmayan örneklerdi. "Şehitlik" gibi bir iki şiirde ise bireyselden toplumsal trajiğe geçilmişti.

1952 ve 1954'te çıkan *Aşağı Yukarı* ve *Karga ile Tilki* adlı kitaplarda ise çok daha özgür bir söyleyişe ulaşılmıştı. Kimi edebiyat adamlarınca, bu döneminde, Fransız şairi Jacques Prévert'in etkisinde, ama ondan daha başarılı şiirler yazmış olduğu belirtilen Oktay Rifat, geleneksel söz sanatlarının özelliklerini, söyleyişlerini, çağdaş yaşamdan görüntülerle dönüşüme uğratarak değerlendirmekteydi. Yer yer düzyazıya, hatta senaryoya yaklaşan, özellikle tekerlemelerden yararlanan uzun şiirlerinde, yerel ağızlardan argoya dek konuşma dilinin çok değişik olanaklarını kullanıyordu. Toplumsal konularda ince alay dolu, eleştirel bir yaklaşımla, eşitsizliğe, adaletsizliğe karşı çıkıyor, ezilen, sömürülen insanları savunuyordu. Aynı günlerde yazdığı "Telefon" adlı şiiri ise bir başyapıt olarak değerlendirilmiş ve yıllarca dillerden düşmemiştir. Yaprak dönemi diye anılabilecek bu dönemde yazdığı şiirlerle Oktay Rifat toplumcu bir şair görünümü kazanmıştır.

1956'da çıkan *Perçemli Sokak* adlı kitabında ise çok değişik bir şiire yöneldiği izlendi. Kitabın başındaki bildirgede "Kelimeleri kullanmak, göz önüne birtakım görüntüler getirmek, gerçekle oynamak, gerçeği kurcalamakla birdir," diyerek, "gerçeğin gündelik düzenini değiştirmek" ya da gerçeğe başka bir açıdan bakmak yoluyla alışkanlıkları aşmaya, gerçeğe kelimelerin alışılmış düzenini değiştirerek ulaşmaya çalışıyordu. Ortaya anlamı zorlayan, anlamsızın sınırlarında dolaşan imgeci bir şiir çıkmıştı. 1958'de İkinci Yeni şiir akımının yaygınlaşmaya, "anlam rastlansaldır" sloganının etkisiyle "anlamsız şiir" nitelemesinin iyice yerleşmeye başladığı dönemde ise, Oktay Rifat *Âşık Merdiveni*'ni yayımladı. Bu kitaptaki şiirler *Perçemli Sokak*'taki şiirlerin devamı gibi görünseler de, aslında çok değişik bir anlayışla yazılmışlardı. İmgeler artık anlamı "gerçeğin gündelik düzeni" dışına çek-

meye değil, çoğaltmaya, güçlendirmeye yönelikti. Arada halk söyleyişleriyle örülmüş düzyazı şiirler de yer alıyordu. Toplumsal eleştiri gene gündeme gelmişti.

Bu kitabı bir suskunluk dönemi izledi.

Sekiz yıl sonra 1966'da yayımlanan *Elleri Var Özgürlüğün* adlı kitabın başındaki Yunan mitolojisine yaslanan uzun dizeli şiirler, kapalı, ama güçlü ve sarsıcı şiirlerdi. Kitabın ikinci bölümü ise, yıllarca süren biçim arayışlarının getirdiği ustalıkla kurulmuş kusursuz yapı örnekleriyle dolu ve daha sonraki kitapların bir habercisi gibiydi.

1969'da yayımlanan *Şiirler* Oktay Rifat'ın kırk yılı aşan şiir uğraşının bireşimi diye nitelendi. Bu kitabında imgelemden özgürce yararlandığı, Türkçenin ses zenginliğini geniş bir sözcük dağarcığında en güzel biçimde kullandığı görülüyordu. İzlenimci (empresyonist) resimleri andıran kimi şiirlerinde, doğa ön plana çıkarılıyor ve özellikle doğa-insan ilişkileri üzerinde duruluyordu. İmgeci tutum hiçbir sınır tanımayarak, yer yer gerçeküstücü görüntülere varacak kadar ağırlaşıyor, yer yer de tam bir somutluk, duruluk kazanıyordu. *Yeni Şiirler* de bu yaklaşımın bir devamıydı. Kitabın son bölümünde dörtlük, sone, gazel gibi şiir biçimlerinden yararlanılarak yazılmış, özellikle Fatih'le ilgili şiirler, çağdaş bir sanatçının tarihe yaklaşımının ilginç örnekleriydi.

Şiirde ulaştığı yüksek düzeyi *Denize Doğru Konuşma*, *Dilsiz ve Çıplak*, *Koca Bir Yaz* adlı kitaplarında da sürdüren Oktay Rifat, 18 Nisan 1988'de öldüğünde Türk şiirinin doruklarına yükselmiş bir sanatçı olarak anılıyordu.

On altı şiir kitabı, üç roman yayımlamış, Fransızcadan çeviriler yapmış, çeşitli tarihlerde, çeşitli sahnelerde oyunları oynanmıştı. Topluca basılan *Kadınlar Arasında ya da Fettah Paşalar*; *Birtakım İnsanlar*, *Atlarla Filler ya da Dirlik Düzenlik*; *Çil Horoz*; *Yağmur Sıkıntısı* adlı oyunlarının yanı sıra, *Oyun İçinde Oyun*; *Zabit Fatma'nın Kuzusu* gibi yayımlanmamış oyunları da vardır.

(*Ünlüler Ansiklopedisi*'nden geliştirilmiştir.)

YAPITLARI

Şiir *Garip* (O. V. Kanık ve M. C. Anday ile), 1941; *Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler,* 1945; *Güzelleme,* 1945; *Aşağı Yukarı,* 1952; *Karga ile Tilki,* 1954; *Perçemli Sokak,* 1956; *Âşık Merdiveni,* 1958; *Elleri Var Özgürlüğün,* 1966; *Şiirler,* 1969; *Yeni Şiirler,* 1973; *Çobanıl Şiirler,* 1976; *Bir Cıgara İçimi,* 1979; *Elifli,* 1980; *Denize Doğru Konuşma,* 1982; *Dilsiz ve Çıplak,* 1984; *Koca Bir Yaz,* 1987.

Roman *Bir Kadının Penceresinden,* 1976; *Danaburnu,* 1980; *Bay Lear,* 1982.

Oyun *Birtakım İnsanlar,* 1961; *Kadınlar Arasında,* 1966; *Yağmur Sıkıntısı, Toplu Oyunlar,* 1988.

Adam Yayınları'nda Oktay Rifat'ın bütün yapıtlarını içeren dizi

Şiir ***Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler***, 1982 (*Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler*; *Güzelleme*; *Aşağı Yukarı*; *Karga ile Tilki*; *Perçemli Sokak*; *Âşık Merdiveni*); ***Elleri Var Özgürlüğün***, 1982 (*Elleri Var Özgürlüğün*; *Şiirler*; *Yeni Şiirler*); ***Çobanıl Şiirler***, 1983 (*Çobanıl Şiirler*; *Bir Cıgara İçimi*; *Elifli*); ***Denize Doğru Konuşma***, 1982; ***Dilsiz ve Çıplak***, 1984; ***Koca Bir Yaz***, 1987

Roman ***Bay Lear***, 1982; ***Bir Kadının Penceresinden***, 1992; ***Danaburnu***, 1992.

Oyun ***Yağmur Sıkıntısı, Toplu Oyunlar***, 1988 (*Kadınlar Arasında ya da Fettah Paşalar*; *Birtakım İnsanlar*; *Atlarla Filler ya da Dirlik Düzenlik*; *Çil Horoz*; *Yağmur Sıkıntısı*).

Düzyazı : ***Şiir Konuşması***, 1992.

İÇİNDEKİLER

Hayranlık 7
Ekmek ve Yıldızlar 7
Manzara 7
Vazife 8
Şehitlik I 9
Şehitlik II 9
Şehitlik III 10
Benim Yârim 11
Tecelli 11
Anış 12
Türkân İçin 13
Mor Kalem 14
O Gün Bugün 15
Kervan 16
Ağa Tekerlemesi 17
Güzel 18
Uludağ Sokak Satıcıları 19
Fadik ile Kuş 20
Son Söz 24
Yolda 25
Kadeh 25
Telefon 26
Pembe Yalı 27
Sandalda 28
Perçemli Sokak I, II, III 29
X, XII, XXV 30
XXXI, XXXII, XXXVIII 31
XLI 32
Âşık Merdiveni 33
Değirmi 33
Bağımsız 33
Çarşı Gülü 34
Çiçekçi Dükkânında 34
Seni İniyorum 35
Eşik 35
Balıklı 36
Kırlangıç 37
Elleri Var Özgürlüğün 38
Yağmur 40
Kuşlar 41
Ağzımın Tadı 41
Nara Benzerdin 42
Hangi Saatlerde 43
Yabangülü 43
Elçiler 44
Fatih'in Resmi 45
Pazar 45
Batak 46
Bıyık 47
Fadime Kız 47
Sağanak 47
Demin ve Şimdi 48
Dağlılar 48
Biz ve Onlar 49
Kaf 49
Keçi 50
Eşekliler 50
Yıldızlı Görünüm 51
İçen Adam 51
Vidalar 52
Gemide 52
Karanfilli İşçi 53
Harç Çeken İşçiler 54
Yabandan Gelen Kız 55
Eski Koltukta 56
Bu Bir Kasaba Meydanıydı 57

Yağmur Başlangıcı 58
Aracı 59
Koca Bir Yaz 60
Sizden Sonra 60
Dozer 61
Mavili 61
Koku 62
Rüzgâr 63

ŞİİR ÜSTÜNE
Yeni Şiiri Müdafaa 64
Yeniler ve Akıl 66
Fayda 67
Şiirde Mana 69
Yeni Şiir ve Sosyal... 71
Şairin Kahramanlığı 73
Perçemli Sokak (Önsöz) 74
Şiirde Anlam 75
Anlam 76
Şiir Olmasa 80

YAŞAMÖYKÜSÜ 83

YAPITLARI 86

Yayımlayan: Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.
Kapak: Ana Basım Sanayi A.Ş.
İç Baskı: Şefik Matbaası

Şiirlerinden seçmeler
Şiir üzerine düşünceleri
Yaşamı
Yapıtları

Şiirle lise sıralarında uğraşmaya başlayan Oktay Rifat'ın Orhan Veli ve Melih Cevdet'le birlikte 1937'de "Varlık" dergisinde yaptıkları çıkış Garip olarak adlandırılacak olan şiir akımını doğurdu. 1941'de Orhan Veli'nin hazırladığı *Garip* adlı şiir kitabında onun şiirleri de yer aldı. Bu şiirlerde, kentte yaşayan sıradan insanların günlük yaşamlarına lirik olmayan bir biçimde yaklaşılıyordu. 1945'te yayımlanan *Yasayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler* adlı kitabında, Oktay Rifat'ın bir yandan Garip çizgisini sürdürmeyi denerken bir yandan da geleneksel biçimlere döndüğü izlendi. 1952 ile 1954'te çıkan *Aşağı Yukarı* ve *Karga ile Tilki* adlı kitaplarında ise geleneksel söz sanatlarının söyleyişlerini, çağdaş yaşamdan görüntülerle dönüşüme uğratarak değerlendiriyor, ince alay dolu, eleştirel bir yaklaşımla, eşitsizliğe, adaletsizliğe karşı çıkıyor, ezilen insanları savunuyordu. 956'da yayımlanan *Perçemli Sokak* adlı kitabında anlamı zorlayan, anlamsızın sınırlarında dolaşan imgeci bir şiire yöneldi. 1969'da yayımlanan *Şiirler* ile *Yeni Şiirler*'de ise imgelemden özgürce yararlanarak özellikle doğa insan ilişkileri üzerinde durdu. Şiirde ulaştığı yüksek düzeyi sonraki kitaplarında da sürdüren Oktay Rifat, günümüzde çağdaş Türk şiirinin doruklarına varmış bir sanatçı olarak anılıyor.

ISBN 975-418-442-9

adam 630